

СПИСАНИЕ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧЕХИЯ

Българи

БРОЙ 1 | 2024

ЦЕНА – 30 кč

Екатерина Владигерова

XVI издание на Фестивала на българското кино

Неразказаните истории на българите

В памет на защитниците на небето над София

Просветителят Сава Доброплодни

Десислава Вилимовска за мисията „учител“

Пролетни празници

Честита 90-та годишнина на Сирма Зидаро-Коунова!

Историята на председателката на Българския културен клуб в Острава е необикновена – също както чарът и обаянието ѝ са безкрайни! Физически живее в Острава, но духом все така си е в България...

Сирма Зидаро-Коунова посвещава живота си както на музиката, така и на преподавателската и преводаческа дейност. Нейното добро сърце ѝ помага да се превърне в обединителна точка за българите в Острава. А родината си тя обича искрено и дори романтично.

И на 90 години не спира да мечтае. Запазила е най-важното, усмивката си! Усмивваме ѝ се и ние, където и да се намираме... в Чехия, България или по света. Добрите хора като Сирма заслужават добра дума. Към нея прибавяме голяма прегръдка. И пожелаем за здраве!

Сирма Зидаро-Коунова – българка на 2013 г.

Сирма с танцьори от ансамбъл „Пирин“ от Бърно

С известния български дипломат Иван Станчов по време на тържествената церемония в Националната библиотека по повод връчването на наградата „Българка на годината“, 2014 г.

С Ярослав Радеcki в Кромержиш

Посланик Йордан Първанов и Сирма Зидаро-Коунова

Българите в Острава на Великден

Скъпи читатели,

Днешният свят е разкъсан от терористични актове и от военни конфликти, в които умират хиляди невинни хора и невръстни деца. Не това обаче е темата на настоящия брой. Свързващата нишка в него са разказаните истории за интересни личности и събития, за герои, които се жертват, за да спасят човешки животи, за цената да отстояваш позицията си, за позабравени учители, разпалили пламъка на познанието.

Разказваме ви за трагичната съдба на трима български летци, защитавали самоотвержено небето над София по време на Втората световна война, за достойното поведение на трима български студенти от Софийския университет през злоещата за бивша Чехословакия 1968 г., за известния в САЩ проф. Димитър Чернев, живял в изгнание и регистрирал над 60 патента.

Срещаме ви задочно с пианистката Екатерина Владигерова – внучка на известния български композитор Панчо Владигеров, както и с позабравения чешки музикант Хенрих Визнер, поставил началото на

българската клавирна школа. Пред нас оживява делото на своенравния учител и общественик Сава Доброплодни, който полага основите на българския театър с комедията си „Михал“.

За предизвикателствата на учителската професия в чужда езикова среда ни разказва д-р Десислава Вилимовска, преподавател по български език и литература в БНУ „Възраждане“.

Вдигаме завесата за недоразказаните истории на българите в Чехия. За съжаление, много от тези истории вече са напълно забравени и трудно могат да бъдат възобновени. Опитваме се да съхраним и споделим поне част от тях. Историчката д-р Красимира Мархолева успя да издири и представи пред учениците от БНУ „Възраждане“ и пред техните родители в поредица от пет лекции и презентации интересни личности и събития, свързани с историята на българската общност в чешките земи.

Приятно четене!

Мария Захариева

Съдържание:

Българската общност 4 - 9

Празник на мартениците и българския дух / БНУ „Възраждане“ като островче на българщината / Неразказаните истории на българите / Училището създава усещане за общност

Култура и традиции 10 - 20

Киното трябва да създава морално безпокойство / „На конци. 1968. Една действителна история“ / XVI издание на Фестивала на българското кино в Прага / „Случаят Тесла“ / Екатерина Владигерова – за женското присъствие в прочутата музикантска фамилия Владигерови / „Памет и плакати“

Слънчева храна 21

Размисли и страсти 22 - 23

Ум царува, ум мъдрува

Българо-чешки връзки 24

160 г. от рождението на Хенрих Визнер – изтъкнат пианист, диригент и клавирен педагог

Накратко 25

Българска следа 26

Забравеният изобретател проф. Димитър Чернев

Годишнини 27 - 31

В памет на защитниците на небето над София / Сава Доброплодни – български учител, общественик и театрален деец

Пътешествия 32- 33

Фундата и замъкът на Дракула

Българско посолство 34

На корицата: Екатерина Владигерова. Снимка: личен архив на пианистката
Снимки на стр. 2: архив на Българския културен клуб в Острава

Празник на мартениците и българския дух

Баба Марта донесе пролет и радост

Зададе ли се пролет, време е за най-хубавите ни празници!

Как иначе да обясним радостта от първия мартенски ден, грейналите лица и хилядите хубави пожелания, които с толкова любов си разменяме...

Баба Марта действително изтрива всяко неблагополучие, забравяме за проблемите, като вълшебната старлица от нашата митология носи щастие дори на нас, големите деца! Малчуганите пък гледат мартеничките със светнали очички – и се сбъдва легендата, че те носят здраве, сила, красота.

Станахме свидетели на всичко за пореден път сами – на специалното тържество, с което неделното училище към сдружение „Възраждане“ посрещна празника. Имаше щастието да отбележим две хубави дати от българския календар наведнъж – идването на Баба Марта и 3 март, деня на Освобождението на България от османско иго.

Традицията оживя в неделното училище

Празникът, който сътвориха най-вече децата – с помощта на своите талантиливи учителки, беше истински зареждащ, вдъхновяващ... даже може да се каже импозантен! Та нали повече от 80 деца в неповторими наши носии излязоха на сцената, рецитираха, играха и изпълваха с радост и надежда и нашите сърца!

Напълно в тон с традицията ни и тук, в неделното училище в Прага, изпълненията на учениците оценяваше... самата Баба Марта! Останеше ли доволна от видяното на

сцената, бъркаше в своята пълна със съкровища кошница, та да подари на поредната група дечица от своите мартеници. Всички до едно я зарадваха и за всекиго имаше красив дар под формата на мартеница от България.

Най-много, то се знае, бяха стихотворенията, посветени на самата Баба Марта. Рецитираха ги първолаците, второкласници, третокласниците... Хубава и интересна беше и легендата за старицата, сплела бяло и червено, та да сме здрави и засмени. Майсторски я изпълниха второкласниците – и си отдъхнахме, честно казано, понеже пак от тях разбрахме, че Голям и Малък Сечко вече са зад гърба ни и няма да ги видим цяла година!

Внезапно обаче нашата традиционна Баба Марта се сдоби с... конкуренция. Третокласниците изнесоха под форма на представление една поучителна история, базирана на народните традиции, а на сцената изведнъж се появи още една Баба Марта. Двете обаче добре се спогодиха... така някои деца си тръгнаха с по две мартеници, с по една от малката и една от голямата Баба Марта.

Време за любов към България

Точно този български дух на общност и споделеност се превърна и в най-хубавата част на нашето тържество. Нали чествахме едновременно и Освобождението, от сцената прозвучаха най-красивите стихотворения, с които е израснало не едно поколение. Първенството, както се досещате, принадлежеше на „Аз съм българче“, вечния стих на Дядо Вазов. А като стигнахме до Патриарха на нашата литература, някак естествено разтворихме и „Под игото“ – в обща сцена децата от четвърти до седми клас ни показаха една от най-родолюбивите сцени в книгата изобщо, „Радина вълнения“.

Естествената точка на нашето тържество сложи самият председател на сдружение „Възраждане“, което организира и неделното училище. Госпожа Мария Захариева напоси колко важни са за малките подобни срещи, защото после този дух на българщина остава в тях завинаги – и обяви нова дата, на която да се съберем всички заедно... На още един толкова хубав, толкова български празник – разбира се, 24 май.

Красимир Проданов

Децата бяха подготвили истински спектакъл

Тържеството събра за пореден път българите в Прага

БНУ „Възраждане“ като островче на българщината

Всяка неделя учениците от БНУ „Възраждане“ прекрчват прага му, за да получат нови знания по роден език, литература, история и география на България. Целта на училището обаче е не само да оGRAMOTЯВА учениците, но и да засилва връзката им с Родината и усещането им за принадлежност към българската общност. В това голяма роля имат и работилниците, тържествата и другите извънкласни дейности, които училището организира.

Презентация за делото на Апостола

Поклон пред паметта на Левски

На 18 февруари 2024 г. си припомнихме 151-годишната от обесването на Васил Левски. Преподавателката по история в БНУ „Възраждане“ д-р Красимира Мархалева беше подготвила презентации за големите и за по-малките ученици. Разказът ѝ за живота и делото на Апостола на свободата беше съпроводен от богат снимков материал. Децата видяха родната къща на Левски в Карлово, неговите снимки, както и много картини, на които е изобразен. Бяха впечатлени от скривалищата му в различни български манастири. Припомнихме си заветите на Левски, сред които „Дела трябва, а не думи“, „Ако спечеля, печеля за цял народ, ако загубя, губя само мене си“ и много други. Учениците видяха снимки на паметници из цялата страна и в чужбина, с които българският народ изразява преклонението си пред саможертвата на Апостола на свободата.

Децата се запознаха с най-новите открития, свързани с рождената дата на Левски, които още не са намерили място в учебниците по история, и имаха възможност да видят и копие от тефтерчето на Левски.

За някои от малките ученици това беше първа по-детайлна среща с делото на Апостола. Те слушаха с голям интерес и зададоха много въпроси. По-големите ученици пък се отличиха с добро познаване на фактите за живота и делото на Левски.

Мартенички бели и червени

На 3 март 2024 г. посрещнахме с голяма с радост и вълнение Баба Марта. Пристигането ѝ обаче беше предшествано от усилена подготовка. Седмица преди празника децата от всички класове и предучилищната група с помощта на своите учители изработиха красиви мартеници, за да окичат с тях себе си и своите семейства. Класически гривнички, пискули и любимите Пижо и Пенда се родиха изпод сръчните детски ръце с пожелание за радост и

здраве. Докато работехме, си припомнихме легендите за мартеницата, както и мартенските обичаи в традиционната българска култура.

В света на приказките

Вече повече от пет десетилетия на 2 април – рождения ден на Ханс Кристиан Андерсен – се отбелязва Международният ден на детската книга. По този повод на 7 април 2024 г. в БНУ „Възраждане“ организирахме четене на приказки. Децата от различните класове се потопиха във вълшебния свят на едни от най-големите разказвачи на приказки в света – Х. К. Андерсен и Братя Грим. Разбира се, не бяха забравени и приказките на едни от най-обичаните български детски писатели – Ран Босилек и Ангел Каралийчев, които учениците слушаха и четеха с удоволствие.

Поговорихме си за любимите си книги и за това колко пъстри и необикновени могат да бъдат световите, които изграждат литературните произведения. Радостно е, че в света на модерните технологии и при все по-голямото влияние на електронните медии нашите ученици имат свои любими автори и произведения, обичат да четат и с радост продължават да посягат към лавиците с книги.

Великденска работилница

На Цветница класните стаи в неделното училище бяха украсени с цъфнал здравец и върбови клонки. Освен че си поговорихме за Лазаровден, Цветница и Великден и за традициите, свързани с тях, започнахме подготовка за най-големия християнски празник – Възкресение Христово. Малки и големи боядисваха яйца и изработваха декорации, с които да украсят домовете си за празника. Някои от учениците направиха и картички, с които да поздравят своите близки в Чехия и България. Разделихме се в очакване на Великден, когато ще се поздравим с „Христос Воскресе“ и ще изберем най-красивото и най-здравото великденско яйце.

д-р Десислава Вилимовска

Мартенска работилница

„Неразказаните истории на българите“ в БНУ „Възраждане“

„Неразказаните истории на българите“ – така се нарича Националната програма на Министерството на образованието и науката, създадена специално за българските училища извън България. Сместът на програмата е да разпалва и поддържа пламъка на родолюбието, да съхранява българския дух, да събужда родовата памет и не на последно място – да създава духовни мостове между българите в различни точки по света.

Популяризиране на българската култура и история в чешките земи (19. – 20. в.)

Д-р Красимира Мархалева запознава учениците от БНУ „Възраждане“ с неизвестни факти от историята на българите в Чехия

Вече повече от двадесет години дейността на сдружение „Възраждане“ и на неделното училище към него е свързана с възраждане на българската история, култура и традиции в Чехия. БНУ „Възраждане“ работи от 2014 г. по проекта „Роден език и култура зад граница“ на Министерството на образованието и науката.

Новата програма на МОН „Неразказаните истории на българите“ ни дава възможност да търсим и проучваме българските следи в Чехия, да издирваме позабравени и не дотам известни имена на българи, живели и живеещи по чешките земи, да разказваме родови истории, да откриваме събития, допринесли за утвърждаване на българското самосъзнание.

Нашият нов проект през учебната 2023/2024 г., който е одобрен и финансиран от МОН, носи заглавието „Популяризиране на българската култура и история в чешките земи (19. – 20. в.)“. Екипът на училището ни се включи с голямо желание в реализирането му. Бенефициент е сдружение „Възраждане“ от град Прага.

Д-р Красимира Мархалева, учител по история в БНУ „Възраждане“ и член на редакционната колегия на списание „Българи“, подготви серия от лекции, уроци по родолюбие и презентации, част от които вече изнесе в Дома на националните малцинства в Прага. Две от тях са предназначени за учениците и учителите, а други три са насочени към родителите на учениците и към българската общност в Прага.

Просветителската, културно-обществената и публицистичната дейност на Васил Д. Стоянов в Прага (1858 – 1868 г.)

Лекцията и презентацията, посветени на пражкия пери-

од от живота на един от съчредителите на Българското книжовно дружество – Васил Д. Стоянов беше предназначена за българската общност в Прага и се проведе на 24 март 2024 г. в конферентната зала на Дома на националните малцинства.

Лекторката д-р Красимира Мархалева запозна присъстващите с биографията на Васил Д. Стоянов, обърна специално внимание върху интеграцията му в чешкия културно-обществен живот, говори за контактите и сътрудничеството му с известни чешки политически дейци (Франтишек Ригер) и представители на интелигенцията (Божена Немцова, Вацлав Ханка, Мартин Хатала, Ян Гебауер). Сътрудничеството на Стоянов с известни чехи е важна предпоставка за успешната културна пропаганда, която той реализира в чешка среда. Тя се изразява преди всичко в популяризиране на българския език, култура и история сред чехите.

Историчката се спря на някои от основните цели на В. Стоянов, които той до голяма степен успява да реализира – превръщане на Прага в главен образователен център на българите през втората половина на 19. век и изпращане на образовани чехи като учители в българските земи.

Слушателите се запознаха и с публикациите на Васил Д. Стоянов в чешкия печат, посветени на българската средновековна и възрожденска литература, на българската история и фолклор, както и със заслугата на възрожденеца за пропагандиране на делото на Георги Раковски. Презентацията на д-р Мархалева включваше архивни снимки на Васил Стоянов и Марин Дринов, портрети на негови известни чешки приятели, както и статия на Васил Стоянов за Раковски, публикувана в чешкия печат.

„Българска седянка“ – пропагандатор на българската история и култура в чешките земи и Чехословакия в периода 1880 – 1938 г.

Лекция за дейността на Васил Д. Стоянов в Прага пред българската общност в чешката столица

На 21 април 2024 г. д-р Красимира Мархолева изнесе втора лекция, придружена от презентация, предназначена за представители на българската общност в чешката столица. Темата е обширна и обхваща богатата културна и просветна дейност на създаденото през 1880 г. в Прага студентско дружество „Българска седянка“. Сред неговите учредители са известни български учени, учители като Александър Теодоров-Балан и Васил Атанасов и чешки интелектуалци като Ян (Иван) Мърквичка, Владислав Шак и др.

Д-р Мархолева подробно обоснова приноса на членовете на „Българска седянка“ за популяризирането на българската история и културни традиции в чешка среда, като се спрѝ също така на взаимодействието им с български държавни институции след Първата световна война в подкрепа на провежданата от българската държава културна дипломатия.

Представени бяха неизвестни или слабо познати факти за сътрудничеството на „Българска седянка“ с български и чешки интелектуалци, контактите им с представители на чешкия и чехословашкия политически живот.

Присъстващите се запознаха с известни личности от българската и чешката интелигенция – членове и почетни членове на „Българска седянка“, видяха снимки на архивни плакати и покани на дружеството, отразяващи честванията на различни събития – тържествени вечери, посветени на Васил Левски, Георги Раковски, Христо Ботев и Петко Славейков, сказки, балове и др.

Богатата културна и просветна дейност на пражкото студентско дружество „Българска седянка“ оживява благодарение на изследователската дейност на д-р Красимира Мархолева.

Мария Захариева

Борбите на българите за независимост и техният отзвук в чешките земи (60 – 70-те години на XIX век)

Първият урок по родолюбие по Националната програма на МОН „Неразказаните истории на българите“ се проведе на 17 март 2024 г. в Дома на националните малцинства в Прага. В него взеха участие учениците от четвърти до седми клас в БНУ „Възраждане“ и техните учители.

Д-р Красимира Мархолева представи темата „Борбите на българите за национално освобождение и техният отзвук в чешките земи (60 – 70-те години на XIX век)“. Тя припомни някои от основните факти, свързани с освободителните борби на българите през 19. век, както и делото на революционери като Георги Раковски, Васил Левски, Любен Каравелов и Христо Ботев. Акцентът на лекцията и презентацията беше върху чешките връзки в националноосвободителните ни борби – тема, която не е особено позната на широката аудитория. Д-р Мархолева подчерта, че българи, които са чешки възпитаници, както и много чехи участват в борбата за Освобождение и запознават чешкото общество с нерадостното положение на българите в Османската империя и със стремежите им да извоюват свободата си.

Централно място в лекцията на Красимира Мархолева заемаше личността на Васил Д. Стоянов, който изиграва важна роля за развитието на българо-чешките връзки.

Учениците слушат с интерес за отзвук на борбите на българите за независимост в чешките земи

През 60-те г. на 19. век той допринася за популяризирането на българската история, култура и фолклор сред чехите.

Д-р Мархолева представи пред присъстващите интересни факти, свързани с живота на Васил Д. Стоянов, и ни поведе по житейския му път в Прага, където той пристига през есента на 1858 г., за да продължи образованието си. В Прага Васил Стоянов се сближава с Вацлав Ханка, Ян Гебауер, Франтишек Палацки, Ян Неруда, Божена Немцова и др. Членува в студентски и културно-просветни организации, пише статии, посветени на българската литература и фолклор, както и статии за възрожденци и писатели като Софроний Врачански, Неофит Рилски, Братя Миладинови, Любен Каравелов и много други. Красимира Мархолева подчерта, че Васил Стоянов има големи заслуги за популяризирането на личността на Георги Раковски сред чехите – на Раковски той посвещава и няколко публикации в чешкия печат.

Интерес представляваше и фактът, че В. Стоянов пробужда у известната чешка писателка Божена Немцова интерес към България и дори я учи на български език. Именно В. Стоянов е този, който запознава Франтишек Палацки и Франтишек Ригер с освободителните борби на българите.

Красимира Мархолева запозна слушателите със заслугите на чеха Иржи Прошек за засилване на българо-чешките връзки. Прошек е инженер и предприемач, който активно участва в освободителните борби на българите.

В презентацията беше отделено внимание и на Константин Иречек, който през 1881 – 1882 г. е министър на народното просвещение. Иречек е автор на история на българите, смятана за първата цялостна българска научна история. Учениците и учителите имаха възможност да видят изображения на първото издание на историята (Прага, 1876 г.), както и на нейни български и руски издания.

Особен интерес представляваха карикатурите, публикувани в седмичното списание Humoristické listy. В него с помощта на хумора, сатирата и гротеската се представя политическата ситуация на Балканите и се осмива Османската империя и политиката, която тя води. Красимира Мархолева придружи изображенията им с обяснения, които помогнаха на учениците да разберат техния смисъл и контекста на създаването им.

д-р Десислава Вилимовска
Следва в брой 2 / 2024

Училището създава усещане за общност

„Най-хубаво е, когато се получи онова магическо съзвучие между учител и ученици“, споделя д-р Десислава Вилимовска – преподавател по български език и литература в БНУ „Възраждане“ в Прага

Година след година неделното училище на сдружение „Възраждане“ трупа и опит, и нови приятели. Мисията му е повече от важна – да предава на децата цялата тази Вселена, която обединява думата България. Защото в случая не става дума за обикновено училище, в което тече учебен процес и се преподава материал по един или друг предмет. Залогът е много по-голям – сегашните деца да пораснат със съзнанието, че са българи, че България е тяхната родина. А това е мисия, която иска и изключителна подготовка, и огромна любов. Точно заради това решихме да ви представим именно тях – посланиците на България в БНУ „Възраждане“, а всъщност учителите, които застават пред нашите деца всяка неделя.

Д-р Десислава Вилимовска

Десислава, разкажете ни за работата си в неделното училище – как протича една неделя през учебната година?

Една неделя започва с чаша кафе и последен поглед към учебния план за деня и протича изключително динамично. Честно казано, за мене четирите часа по български език и литература отлитат неусетно. Нито една неделя не е съвсем като другата и това е едно от нещата, които обичам в преподаването.

С моите ученици сме заедно отдавна (на единия си клас преподавам вече шест години, на другия – четири), така че се познаваме наистина добре, но всеки час, макар и предварително планиран, крие изненади, които се дължат на това, че децата са спонтанни и реакциите им, настроението им, дори темпът им на работа невинаги могат да бъдат предвидени. И това е нещо хубаво.

А най-хубаво е, когато се получи онова магическо съзвучие между учител

и ученици – тогава си казвам, че няма по-хубаво нещо от работата с деца.

Зная, че неделното училище е допълнително занимание, за което децата отделят от свободното си време, затова се старая да съм толерантна към дребните пропуски и ненаписаните понякога домашни. В часовете освен че учим, и разговоряме, понякога играем езикови игри.

Винаги обсъждаме важните дати в българския културно-исторически календар, говорим си за народните обичаи, децата разказват и за своите преживявания, планове, любими книги, филми. Да проследявам пътя им година след година е изключително вълнуващо – радвам се да виждам как порастват и как знаят и могат все повече и повече.

За децата това е второ училище – наред с това, което посещават през седмицата. Как го възприемат според Вас самите те и какво отнасят със себе си в края на часовете?

Повечето деца посещават неделното училище с желание. Разбира се, има и такива, за които то е по-скоро задължение, наложено от родителите им, но за радост те не са много. За това голяма е заслугата и на семействата на учениците, които ги възпитават с любов към българския език, традиции, култура.

За децата от смесени бракове неделното училище е възможност да опознаят повече втората си Родина. Хубаво е също, че в училището децата разширяват кръга на приятелите си и много често приятелствата се пренасят и извън класната стая.

Надявам се, че в края на часовете децата си тръгват не само с нови знания и умения, но и с още едно мънич-

ко късче от България в сърцето си.

Кое е най-голямото предизвикателство пред самата Вас като учителка?

Най-голямото предизвикателство за мене е да намеря точния подход към всеки ученик. Друго предизвикателство е да пробудя у учениците любов към класическите литературни произведения, защото за тях световите, създавани от Вазов, Ботев, Елин Пелин, Ангел Каралийчев, са често непознати и далечни, а много от думите в творбите им са неразбираеми за тях. Когат обаче успее да пробудя у децата интерес към дадено произведение или автор, когато ги накарам да се замислят върху него, знам, че съм си свършила работата добре.

Очакват ли помощ и от страна на родителите, как се включват те и какво бихте им препоръчали?

Родителите са важен елемент в процеса на всяко обучение – особено в едно неделно училище, където занятията се провеждат веднъж седмично, а през седмицата децата са заобиколени от езика и културата на държавата, в която живеят.

При малките ученици (първи, втори и дори трети клас) е изключително важно родителите да се включват активно – да четат заедно с децата си, да проверят дали разбират задачите за домашна работа. Затова се старая всяка седмица да изпращам на родителите информация за материала, който изучаваме.

За мене е важно родителите да са съпричастни с това, което се случва в училище. И тук е мястото да им благодаря не само за ежедневните усилия, които полагат, за да четат и

пишат децата им добре на български, но и за неоценимата им помощ по време на училищните тържества, когато ни помагат с украсата на залата, с обличането на българските носии, а и приготвят вкусоти, с които правим празниците още по-хубави за децата.

И най-важното – защото предават на децата си българския дух и любовта към България.

И в България, и в Чехия много се говори за съвременното образование. Какво бихте променили Вие?

За мен съвременното образование трябва да отговаря на предизвикателствата на света, в който децата ни живеят. Хубаво е, че то все повече се ориентира към изучаване на чужди езици и информационни технологии, все повече часове са посветени на проблемите, свързани с опазването на околната среда например, все по-често учениците работят по проекти, които обединяват знанията по няколко учебни предмета.

За съжаление, образованието както в България, така и в Чехия все още цели преди всичко резултати, измерени в количествени оценки, които невинаги отчитат индивидуалните възможности и потребности на всеки ученик.

А в крайна сметка, не оценката, а знанията на ученика и възможността да развие по възможно най-добрия начин потенциала си са това, което е важно.

Модерна стана и т. нар. „функционална грамотност“. При деца, които живеят в чужбина, това е още по-болезнена тема... Какво виждате Вие по време на занимания?

Винаги казвам на моите ученици, че след години може и да не помнят колко вида обстоятелствени пояснения или подчинени изречения има, но винаги ще възникват ситуации, в които ще се налага да създадат текст – да напишат молба, автобиография или дори обикновена поздравителна картичка за рожден ден. Човек не може да скрие (не)грамотността си – и когато пише, и когато говори.

Разбира се, образованието е невъзможно без теоретични знания, но за мене е много важно да ги науча и на практически умения – да пишат правилно, да редактират текстовете си, да се изразяват добре, да осмислят даден текст (което според моите наблюдения невинаги е даденост), да умеят да извлекат необходимата информация от него. Много ми се иска, когато отидат в България, да имат самочувствието на образовани хора, и то да е основано на знания и умения.

Защо е важно неделното училище – какво трябва да знаят родителите, които изпитват колебания?

Ходенето на училище в неделя изисква усилия както от страна на учениците, така и на техните родители, отнема от почивния ден, но пък и дава много. Безспорният принос е, че децата се научават да четат и пишат на родния език, усвояват граматиката му, развиват речевите си умения, запознават се с българската литература, география и история. Именно това много улеснява евентуалното завръщане на семейството в Родината.

Освен че ограмотява учениците, неделното училище им открехва вратите към българската култура. За това се опитваме да организираме и

много извънкласни занимания, които допълват обучението в училището.

Неделното училище е място, където децата имат чувството, че са на едно островче, на което срещат други свои връстници, които също говорят езика на мама или татко (или и на двамата) – език различен от този, който слушат извън стените на дома си. В неделното училище се срещат с деца, които имат подобни преживявания като тях – в чешкото училище са в позицията на дошлия от другаде, празнуват празници, които за чешките им съученици са непознати, спазват обичаи (например носенето на мартенички), чийто смисъл трябва надълго и нашироко да обясняват. На децата им харесва да се чувстват като част от общност. За това помагат много и общите празници, които организираме и където звучат български песни, стихотворения, а понякога потропваме и по някое и друго хоро. Тук са се създали и всяка година продължават да се създават много приятелства – не само сред учениците, но и сред техните родители.

И накрая, как мислите, в какъв свят ще живеят Вашите ученици?

Когато се замисля за света от моето детство и го сравня с този, в който живеем днес, виждам колко много неща вече не са същите, колко се е променил не само битът ни, но и начинът ни на общуване и дори начинът ни на мислене. Дори не мога да си представя света, който ще обитават като възрастни както учениците ми, така и собствените ми деца. Мечтая си и се надявам това да е един мирен и хармоничен свят.

Интервю на Красимир Проданов

Момент от великденската работилница

Десислава Вилимовска е родена в София. Завършва българска филология и славянска филология с профил „Чешки език и литература“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. През 2017 г. защитава докторска дисертация в направление „Съвременен български език – синтаксис“. От 2012 г. живее и работи в Прага. От 2018 г. е преподавател по български език и литература в БНУ „Възраждане“. Сътрудник и коректор е на сп. „Българи“, издавано от сдружение „Възраждане“ в Прага, Чехия.

Киното трябва да създава морално безпокойство

Филмът „Уроците на Блага“ на българския режисьор Стефан Командарев беше представен на 31-ото издание на Дните на европейското кино в Чехия. Прожекциите се осъществиха на 5, 6 и 10 април в Бърно, Прага и Острава. С филма, който третира актуалната тема за телефонните измами, бяха открити и традиционните Дни на българското кино на 16 март в кино „Луцерна“ в чешката столица. През 2023 г. продукцията спечели три награди на 57-ия Международен филмов фестивал в Карлови Вари – голямата награда „Кристален глобус“, „Кристален глобус“ за най-добра женска роля за Ели Скорчева и наградата на екуменическото жури (вижте повече в бр. 4 на сп. „Българи“ за 2023 г.). „Уроците на Блага“ беше и българското предложение за наградата „Оскар“ за най-добър чуждоезичен филм през тази 2024 г. (б. ред.)

„Уроците на Блага“ на 41-ия фестивал на българския игрален филм „Златна роза“

Стефан Командарев на фестивала „Златна роза“, Варна, 2023 г.

На варненския фестивал „Златна роза“ филмът взе голямата награда „Златна роза“ за пълнометражен игрален филм. Той получи още и наградата за сценарий – на Симеон Венциславов и Стефан Командарев; за женска роля – на Ели Скорчева; за операторско майсторство – на Веселин Христов; награда на публиката; награда на Съюза на българските филмови дейци – за Стефан Командарев, както и диплом за специални постижения на Герасим Георгиев – Геро.

В пресконференцията след прожекцията участваха Стефан Командарев и целият му екип, както и известни кинокритици, преподаватели и артисти. Режисьорът сподели, че самият монтаж е подсказал заглавието, което е двузначно: Блага дава уроци и получава уроци.

Доц. Гергана Дончева изказа мнение, че учителското съсловие е виктимизирано и представено двояко. Тя смята, че си личи алузията за пропадането на образователната система чрез хората, които са свързани с нея и които трябва да носят друга ценностна система.

„Вижте какво се случва с тестовете на PISA за функционална грамотност на учениците. Официалните резултати никой не ги подлага на съмнение – каза режисьорът Стефан Командарев. – Аз съм от друго поколение – за мен имаше учители кумири. Още им помня имената, още им помня часовете. Това бяха истински будители, просветители, вдъхновители. Баща съм на две деца и интересът ми към образованието е много сериозен.“

Летящият старт на Ели Скорчева

Ролята на главната героиня – пенсионираната учителка

по български език Блага, е феноменално изпълнена от Ели Скорчева, която се появява на големия екран след 30-годишна пауза. Доц. Деян Статулов зададе логичния въпрос дали след толкова дълго отсъствие Ели се е чувствала притеснена пред камерата и как е навлязла отново във филмовия живот.

„С летящ старт. Не, никакво притеснение не е имало. Не съм имала основание за притеснение, защото бях много готова – отвърна суверенно Ели Скорчева. – Според мен е ясно, че хората, дарени от Бог с истински талант, никога не губят от него, каквото и да случи. Те само трупат. Правя комплимент не на себе си, а на всеки талантлив човек. Защото това не съм си го избрала аз, това го имам от Бога. Няма как човек да се притеснява, когато има такова огромно желание да направи нещо. Напротив,

Ели Скорчева

това, което изпитвах през цялото време, беше неистово удоволствие“.

Финалът е смела провокация към широката публика

Кинокритичката *Геновева Димитрова* определи „Уроците на Блага“ като най-добрия филм на Стефан Командарев. „Потресе ме автентичността, енергията и актуалността на този проект. Толкова е силен и наситен с напрежение – едновременно социален трилър и психологически разгърната драма. Героинята на Ели Скорчева, която владее екрана, преминава през какви ли не колизии, за да стигне до тоталната безпътица. Този отворен финалът е заплашително прекрасен. Именно той предизвика много дискусии сред журналисти и критици“.

Според Стефан Командарев такъв е бил логичният ход на деградацията на главната героиня Блага. Всеки друг финал би бил пришит и неавтентичен. „Този финал работи за нашата цел – човек да излезе от прожекцията и да си задава въпроси, да не сме му показали наготово всичко. Киното трябва да създава морално безпокойство“.

„Ние си мислим колко сме смели, как ще се спуснем да извадим човек от водата или от горяща къща, но не се ли случи, тогава разбираме какви хора сме“, каза сценаристът на филма *Симеон Венциславов*. „В екстремни ситуации имаш няколко секунди, в които да избереш дали да поемеш по пътя на изкуплението, или да не поемеш по този път. Някои хора ще изберат пътя на изкуплението. Тази жена прекрива всичките си принципи и граници. Аз нямах никакви колебания за този финал – тя да си тръгне. Защото в тази ситуация има два варианта – влизаш или си тръгваш. Не можеш да се обадиш в полицията, защото ти вече си престъпник.“

Според *д-р Красимир Кастелов* финалът е смела провокация към широката публика. „Чухме гласове: „Как е възможен такъв финал?! Трябва да има някаква светлина – това направо ни смазва! Не може да бъде!“ Хората не разбират логиката на действието, на характера, на ситуацията. Когато един финал им се стори жесток, започват да обвиняват самия филм. Филмът не е жесток, жестока е действителността.“

Но според някои зрители, във филма има светъл лъч: детето, което вижда главната героиня от прозореца и се обръща към властите. Светлина в мрака носи и реакция-

Веселин Христов получи наградата за операторско майсторство

Снимка: Елица Матеева

та на сина на Блага, който живее в Америка.“

Сценарият следва изповедалното правило – да разказва истории

Проф. Божидар Манов смята, че сценаристите разказват понятно на зрителите за теми, които ги вълнуват: третата възраст и самотата на възрастните хора в добавка с нашата балканска екзотика на телефонните измамници.

Но дали основата на сценария е изградена върху реални истории и дали главната героиня е конкретна личност, попита *проф. Петя Александрова*.

„Аз не вярвам, че киното е равно на живота. Филмът трябва да следва своята вътрешна логика. Реалните истории работят за логиката на този филм“, отговори сценаристът *Симеон Венциславов*. „Направихме много сериозно проучване. Срещнахме се и с жертви на телефонни измами, и с измамници. Това, което говори Геро по телефона, е едно към едно, не сме си го измислили ние. Персонажът на Блага е прекрасно изигран от Ели и не мисля, че има конкретен човек, когото тя представлява, това е сборен образ. Ние се срещнахме с човек, измамен със 170 хил. лева, който беше изключително интелигентен и образован.“

Стефан Командарев обясни как работи схемата на измамниците: те имат тартор с петнадесет-двадесет „въртачи“ (набиращите телефонни номера). „Всяка сутрин започват работа в 9 часа, когато младите вече са отишли на работа и къщи са останали само възрастните хора. Когато някой „захапе“, тогава се включва тарторът и схемата започва да се развива. Няма проучване, всичко е на случаен принцип. „Като отидохме в Русе да снимаме, се оказа, че предния ден точно по същата схема е станала измама. Зрителите мислят, че само на другите може да им се случи това или само във филмите...“

На фестивала в Карлови Вари един британски актьор, член на журито, споделя с нашия режисьор, че във Великобритания тези телефонни измами са често срещани. „Оказа се, че нашата уникалност не е толкова уникална. Филмът е селектиран в над тридесет фестивала на всички континенти. Това ни дава надежди да смятаме, че историята е разбираема и вълнуваща“, заключи Стефан Командарев.

Наталия Бояджиева

Розалия Абгарян на Фестивала на българското кино в Прага, март 2024 г.

Снимка: архив на Българския културен институт

XVI издание на Фестивала на българското кино в Прага

Откриване на Фестивала на българското кино в Прага

В Прага се носи ароматът на пролет, а 16-ото издание на Фестивала на българското кино, организирано от Българския културен институт в сътрудничество с Посолството на България в Чехия, е не само предположение, но факт. Денят е четвъртък, 14 март, откриването се състои в пражкото кино „Луцерна“. Това е един от най-старите кинозалони в Европа, отворил вратите си за зрители през далечната 1909 г. Смеситата на минало и настояще в ар нуво аранжмент създават неповторима киноатмосфера. Пълният салон от нетърпеливи зрители очаква с нетърпение появата на тазгодишните специални гости. Бурни аплодисменти посрещат актьорите Ели Скорчева, Розалия Абгарян, Герасим Георгиев – Геро и Малин Кръстев.

„Много Ви благодаря за това, че сте тук, за това, че сте отделили от времето си, което знам, че е толкова ценно, за да видите какво сме направили ние“, споделя от сцената актрисата Ели Скорчева.

Фестивалът е открит с новия филм на Стефан Командарев „Уроците на Блага“, носител на „Кристален Глобус“ на 57-ото издание на Международния филмов фестивал в Карлови Вари. Актрисата Ели Скорчева е повече от убедителна в ролята си на пенсионирана учителка, която трябва да намери начин да се впише в суровата действителност на новото време. Можем ли да я съдим за това?

Посланието от втория ден на филмовия маратон е да бъдем по-добри хора на първо място и после шофьори на пътя. Лентата е „Добрият шофьор“, копродукция между Финландия, Швеция и България и пълнометражен дебют за документалиста Тонислав Христов. По думите на самия режисьор филмът има за цел да въздейства и едновременно с това да провокира. Добавям, че историята успява да спечели и симпатиите на журито на фестивала „Златна роза“ – печели наградата за дебютен пълнометражен филм.

Събота след обяд е време за приключение на детските зрители. „Случаят Тесла“ ще ни преведе през приключенията на Тони и Рая. Дали изобретението на Тони ще успее да разреши световната енергийна криза?

С настъпването на вечерта се пренасяме из улиците на Валенсия, а аз ще си позволя да се потопя малко по-дълбоко в испански води. Филмът „Васил“ е испанско-българска продукция и е отличен с награда за мъжка роля, поделена между българския актьор Иван Бърнев, в ролята на Васил, и испанската филмова звезда Карра Елехалде за невероятния им тандем. Режисьорката Авелина Прат ни е подготвила истински коктейл от емоции. Дали защото историята всъщност не е художествена измислица, а собственият ѝ баща преди време е приютил български емигрант, не знаейки нищо

за него, нито за страната, от която идва? Или защото е имала за цел да избегне типичните наративни и визуални средства за описание на балкански емигранти в западни държави – а именно тъмни субекти, обитавщи перифериите на западното общество и осигуряващи битието си по съмнителни начини.

Алфредо (Карра Елехалде) среща Васил (Иван Бърнев) на улицата и решава да го настане временно в дома си. Нито един от двамата не говори езика на другия, но това, което ги свързва, е страстта по шаха. Кой е Васил? Някой, който бяга от настоящето в миналото, но се стреми към бъдещето, може би неслучайно носи в куфара си „Времеубежище“ на Георги Господинов. Някой, който в миналото е бил шампион по шах, който играе превъзходно брич и умее да готви...

Васил е интелигентен, умен и скромен човек, но както подсказва името му, има и нещо царствено, непосредствено в държанието му, в лекотата, с която преминава през изпитанията на живота. Успява да си намери работа като готвач, постепенно се сближава и с домакиня си, на моменти усещаме сътресенията в монотонното ежедневие на испанския пенсионер при сблъсъка с чуждата различна култура. Прекрасно изиграните шахматни ходове стават универсален език, посредством който двамата мъже общуват и дори донякъде се сближават. Емоционалният заряд на ежедневие-то им се съсредоточава върху перфектно изиграния ход. Играта на брич и шах са начин на живот, не просто

забавление. В този момент културните различия се размиват и правят място на общочовешките, удоволствието, дори неосъзнато, от споделеното ежедневие, очакването, разочарованието и перипетиите, с които Васил постоянно се сблъсква, отстъпват място на спокойствието, надеждата и оптимизма, че нещата могат да бъдат по-добри в един по-добър свят, където няма значение откъде сме дошли, а само какви хора сме, където няма стереотипи за Другия и за начина, по който живее. В сцена от филма Алфредо казва на дъщеря си: „В един друг живот щяхме да сме приятели“. Тя го пита „Защо, не може ли и сега?“...

Авелина Прат ни сблъсква със собствените ни страхове и предразсъдъци, които ни сковават и ни пречат да приемаме Другостта в различните ѝ форми; провокира в нас човечността и любовта към ближния, който е досущ като нас.

Филмът ме спечели с неназрачността на героите си, с тъжния си, но и изпълнен с оптимизъм хумор, с надеждата и вярата в по-добрия свят,

Евгения Бернщайн, Герасим Георгиев – Геро и Ели Скорчева

макар и измислен.

Последният ден от фестивала е с аромат на липа. Чаят от билки, хумор и щипка носталгия е и дебют за режисьорката Сиси Денкова. Филмът е „Аромат на липа“.

Ако мога да се върна към думите

на актрисата Ели Скорчева, наистина съпреживях историите на Блага, Иван, Васил и Стефан, насладих се и на превъплъщенията на Иван Бърнев. Приятно гледане!

Диляна Анастасова

„Случаят Тесла“ на Фестивала на българското кино в Прага

И най-малките зрители имаха повод да очакват с нетърпение тазгодишния Фестивал на българското кино в Прага. На 16 март 2024 г. в малката зала на кино „Луцерна“ те имаха възможността да видят детския филм „Случаят Тесла“ на режисьора Андрей Хадживасилев, който лично представи лентата си пред зрителите. На прожекцията присъстваха и ученици от БНУ „Възраждане“ заедно със своите родители.

Филмът „Случаят Тесла“ (2022 г.) е своеобразно продължение на друг

детски филм на Андрей Хадживасилев – „Случаят Кюри“, заснет през 2018 г. Главните герои и в двата филма са едни и същи, но както каза и самият режисьор, филмите могат да се гледат и самостоятелно, тъй като приключенията, които героите изживяват в тях, не са сюжетно свързани.

През 2022 г. „Случаят Тесла“ получава наградата на публиката за най-добър филм на фестивала „Златна роза“. Той е представен успешно и на множество международни фестивали. На 11-я международен детски фестивал MICE – Валенсия, Испания пък получава награда за научния си и образователен принос. Пред чешка публика „Случаят Тесла“ е прожектиран за първи път на 63-ото издание на Международния фестивал за детски и младежки филми в гр. Злин през 2023 г.

Филмът проследява приключенията на 12-годишния изобретател Тони (в ролята Мартин Паунов) и най-добрата му приятелка – балерината Рая (изиграна от Поли Иванова). Тони и Рая заминават на летен лагер на Витоша с класа на Тони, където

се оказват заедно с група скаути и приключенията започват. Във филма има игри, приятелства, вражди, изобретения и дори един върколак, който накрая се оказва не това, за което го мислят децата.

След прожекцията зрителите имаха възможност да си поговорят с режисьора на филма и да му зададат въпроси. Малките зрители бяха любопитни да научат как се казват актьорите, как са били избрани за участие, какви са имената на животните, които се появяват във филма. Научиха в какво точно се състои работата на режисьора, както и много интересни факти от снимачния процес. И ако не се налагаше да освободим залата за следващата прожекция, въпросите към Андрей Хадживасилев със сигурност щяха да ваят още дълго време. Накрая всички – и деца, и възрастни, си тръгнаха от кинозалата с усмивки на лицата, а това е най-доброто доказателство, че един детски филм е успешен.

д-р Десислава Вилимовска

„На конци. 1968. Една действителна история“

На 18 април в галерията на БКИ – Прага беше представен чешкият превод на комикса „На конци. 1968“. В основата на неговия сюжет е смелата постъпка и проявата на гражданска доблест на тримата български студенти по история в СУ „Св. Климент Охридски“ Едуард Генов, Александър Димитров и Валентин Радев.

Събитието беше организирано от Института за изследване на тоталитарните режими в партньорство с Посолството на Република България и Българския културен институт в Прага.

Представяне на комикса „На конци. 1968.“ в Българския културен институт в Прага

В знак на протест срещу нахлуването на войските на държавите от Варшавския договор (сред които и България) в Чехословакия през август 1968 г. с цел да смажат протичащите там реформи, през септември и октомври с. г. те подготвят и разпространяват в България позиви с надпис „Вън войските на марионетката Живков от ЧССР!“. Тримата студенти са изключени от Университета, арестувани и осъдени на различни срокове затвор.

През ноември 2018 г. тримата (двама от тях посмъртно) получиха от Института за изследване на тоталитаризма към Чешката академия на науките (ЧАН) награда за приноса им в борбата за свобода, демокрация и зачитане на човешките права.

На събитието присъстваха единственият оцелял участник в тези драматични събития, Александър Димитров, заедно със съпругата си Жени Димитрова, българският художник и график Веселин Праматаров, който е автор на текста и илюстрациите на комикса, преводачът Давид Бернщайн, доц. Ладислав Кудрна, директор на Института за изследване на тоталитаризма към ЧАН, който издава комикса, българският посланик

в Чехия Данчо Мичев и досегашният посланик на Чешката република в България Лукаш Кауцки. Липсваше само главният инициатор на проекта Дагмар Остранска – бивш директор на Чешкия център в София,

По традиция, вечерта беше открита от директора на БКИ – Прага Володя Гоцев, който благодари на всички участници в проекта, особено на Дагмар Остранска, за оказаната от тях помощ комиксът „да види бял свят“ в своя чешки вариант.

Посланик Данчо Мичев посочи, че смелата постъпка на тримата студенти и драматичните събития

през 1968 г. ни карат да си припомним латинската максима „Историята е учителка на живота“. Трябва да се борим срещу nihilизма, да се учим от историята, за да не повтаряме грешките от миналото, допълни той. Събитията през последните години, за съжаление, по-скоро потвърждават една друга максима: „Единствената поука от историята е, че никой не се учи от нея“, посочи посланикът.

В краткото си изказване доц. Ладислав Кудрна посочи, че е силно впечатлен от издания като това, посветени на миналото на Чехия. Той изрази своята увереност, че публикацията ще намери своите читатели.

Водещ на последвалата дискусия с Александър Димитров и Веселин Праматаров беше чешкият литературен критик и завеждащ литературната рубрика на списание „Рефлекс“ доц. Станислав Шкода. „Това не е класически комикс“, посочи той. „Уникалното в него е, че един от главните герои е между нас тази вечер“.

„Каква беше Вашата реакция, след като се видяхте изобразен по тази начин?“, запита доц. Станислав Шкода Александър Димитров. „Художникът е съмнял да представи правдиво реалността и „да улови“ тогавашната атмосфера“, посочи главният герой. Той призна, че след като Веселин Праматаров му представя своята

Художникът Веселин Праматаров и Итка Зарубова

Александър Димитров, д-р Камил Недведицки и доц. д-р Ладислав Кудрна

Доц. Станислав Шкода

трактовка на събитията, после двамата заедно са нанесли някои поправки. Основното послание, което комиксът се стреми да внуши на публиката чрез доблестната постъпка на тримата главни герои, е: Обичаме живота, но повече държим на достойнството си.

Макар бройките, депозираны в Чешкия център в София, вече да са продадени, Александър Димитров призна, че много хора, за съжаление, днес не се вълнуват от тези събития, нито знаят какво точно се е случило през 1968 г. Веселин Праматаров уточни, че комиксът е предизвикал голям интерес сред българските ученици, което е показателно за добрата работа на учителите, особено от страна на Съюза на българските учители

по история.

„Как започна Вашето сътрудничество с Чешкия център в София?“, зададе следващия си въпрос доц. Станислав Шкода към автора на текста и илюстрациите в комикса. Веселин Праматаров разказа, че според първоначалния замисъл автор на комикса е трябвало да бъде Антон Стайков от Съюза на българските художници, но в крайна сметка той поема неговата роля. Едва тогава си дадох сметка с какво се захващам, посочи Веселин Праматаров.

В процеса на работа той осъзнава, че личният контакт с главния герой е съвсем различно преживяване в сравнение с това сам да издириш историческите факти. Официално работата му е възложена от Чешкия център. В разговора се включи Александър Димитров, който подчерта, че главна роля за стартирането и успешното реализиране на проекта изиграва тогавашната директорка на центъра Дагмар Остранска.

„Как изглеждаше животът Ви след излизането Ви от затвора?“, обърна се доц. Станислав Шкода към Александър Димитров. „Излязох 6 месеца по-рано благодарение на амнистията, но след 9 месеца ме изселиха в едно свищовско село, започна разказа си той. Именно там се запознах с бъдещата си съпруга“. По това време тя е там на студентска бригада и въпреки предупрежденията на свои приятели, взема смелото решение да се омъжи за него.

„Когато Държавна сигурност ни направи досиета, ги озаглавих

„Марионетка 1“, „Марионетка 2“ и „Марионетка 3“ в отговор на това, че в разпространяването от нас позиви нарекохме Тодор Живков „марионетка“, продължи да разказва Александър Димитров. „Ако ние сме трима герои, ще добавя, че сред нас имаше и още един, четвърти. Това е нашето спонтанно чувство, което ни накара да издадем позивите“. До 1989 г. тримата са обект на следене от страна на ДС. Александър Димитров си спомня как при него са изпращани провокатори, които нарочно в негово присъствие разказват вицове, за да видят как ще реагира.

Последваха интересни въпроси от публиката. „Бихте ли извършили същата постъпка отново?“, попита Евгения Бернщайн. „Ако бях по-млад, със сигурност да, но днешните събития ме карат да се замисля върху това“, отговори Александър Димитров. На въпроса за това как е изглеждал животът в затвора, той разказа, че за него това е било нещо като второ висше образование. „Там свободно разговарях с другите политически затворници на теми, на които беше невъзможно да се говори на свобода“, завърши разказа си той.

Да си пожелаем от днес нататък марионетките да останат само в сувенирните магазини, завърши духовитото Володя Гоцев. Срещата с автора продължи в неформална атмосфера. Желаетелите имаха възможност да си закупят комикса и да получат автограф лично от Александър Димитров.

Посланик Данчо Мичев

д-р Красимира Мархалева

Екатерина Владигерова – за женското присъствие в прочутата музикантска фамилия Владигерови

Екатерина Владигерова, белязана с благословията на семейния талант, е кръстена на баба си Екатерина Жекова – първата съпруга на прочутия български композитор, пианист и педагог Панчо Владигеров.

По пътя на професионалното си развитие Екатерина Владигерова посещава всички континенти и се радва на изключителни изяви и топъл прием навсякъде. Тя е пианист, който с чара си обогатява всеки, който има досег с харизматичната ѝ личност. Смята, че е привилегия, но и голяма отговорност да е част от емблематичната за българската култура фамилия. От 1996 г. живее във Виена. Концертите на Трио „Владигерови“ – Екатерина (пиано) и нейните братя Александър (тромпет, флюгелхорн) и Константин (пиано и кларинет) винаги са посрещани с много емоции от публиката.

Портрет на Екатерина Владигерова от Евгени Димитров, София, 2022 г.

Името Екатерина звучи величествено, а значението му „чистота“ му придава особена красота. Във вашия род то има история. Моля те, разкажи ни на кого си кръстена?

Кръстена съм на майката на баща ми, която за съжаление познавам само от старите семейни фотографии. От разказите за нея се е оформил тих и скромнен образ на жена с особен финес.

Освен името, какво друго си наследила от баба си?

Нашата фамилия е много силна откъм женско присъствие – за мъжкото вече знаете. Майка ми, двете ми баби и четирите прабаби – всичките са образовани жени, пазителки на духовността и семейните ценности, с много ясна представа за мисията си в живота на творещия човек.

Да вземем Елиза Пастернак. Родена в Одеса, тя завършва медицина в Париж и е единствената жена във випуска си. Избира да работи като лекар в България и се установява в Шумен. Няколко години по-късно се омъжва за Харалан Владигеров и се

раждат близнаците Панчо и Любен.

Музикалният им талант избликва още в най-ранна детска възраст и е поощряван активно и от двамата родители. Харалан напуска този свят твърде рано и след смъртта му Елиза решава да се посвети изцяло на синовете си. Заминават първо за София, а скоро след това за Берлин, където двамата са приети като извънредни дарования в Музикалната академия (въпреки ранната си възраст). Елиза е лекар в болницата „Шаритэ“ до 1932 г., когато всички се завръщат в България. Била е музикално грамотна и е свирела малко на пиано. Синовете си е наричала на шега „геня“ и „виртуоза“, а те нея – „мамкити“.

Панчо е споделял подробно с майка си радостите и неволите около всяка нова творба и често е търсил съвет.

Родословното ти дърво стига до Берлин и Цюрих. Би ли ни споделила повече за него?

В Берлин живее нашият най-голям брат по бащина линия Панчо Владигеров-младши, който е също музикант.

В началото на миналия век дядоците ни Панчо и Любен и прабаба ни Елиза са живели около 20 години на улица „Шуманщрасе“, прекръстена от тях в патриотичен изблик на „Шуменщрасе“. Тази улица е непосредствено до сградата на Дойчес театър, където двамата са работили в сътрудничество с големия режисьор Макс Райнхард.

Други колосални фигури, с които животът в Берлин ги среща, са Алберт Айнщайн, Стефан Цвайг, Хуго фон Хофманстал, Франц Верфел, Рихард Щраус, Паул Хиндемит, Сергей Рахманинов, Ерих Корнголд и много други.

Това са години на голям възход за младия композитор от български произход Панчо Владигеров, чиито успехи стават повод за първи път да се заговори за българската национална музика в световен мащаб. Произведенията му се изпълняват от най-престижните европейски оркестри, като в повечето концерти той и брат му са солисти. Участват и в първото провеждане на прочутия фестивал Salzburger Festspiele, основан от Макс Райнхард през 1920 г.

Българска рапсодия „Вардар“ е изпълнена скоро след създаването ѝ от цигуларя Макс Розен в Карнеги хол. Панчо сключва дългосрочни договори с виенското издателство Universal Edition и немската звукозаписна компания Deutsches Gramophon.

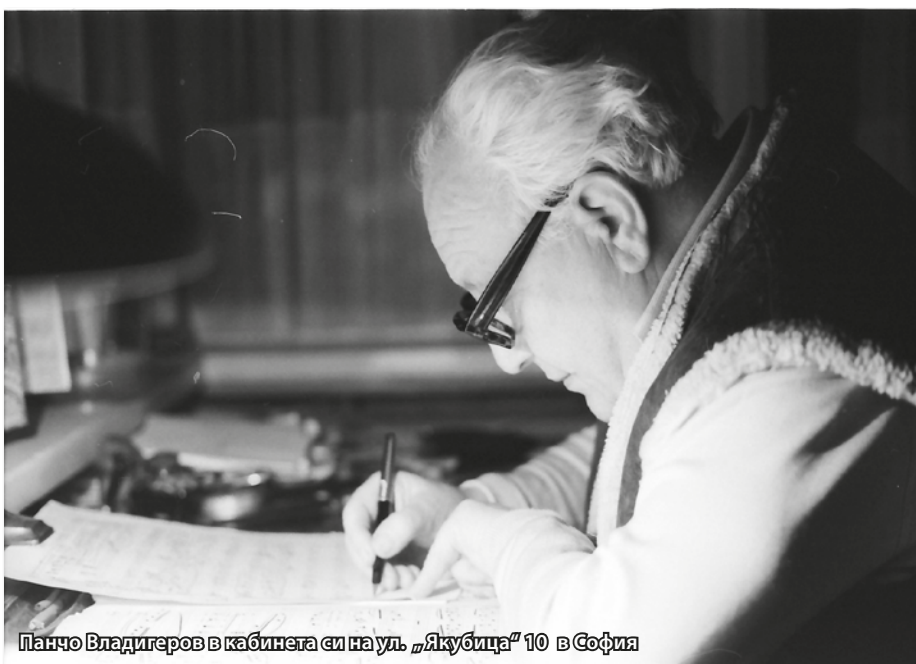
Въпреки международната концертна дейност и нарастваща популярност, братя Владигерови поддържат постоянно връзката си с България и изнасят концерти във всяко малко градче, където има читалище, а там където няма такова – на импровизирана сцена.

Близнаците Панчо и Любен Владигерови са родени през март 1899 г. в Цюрих. Какво място заема този град във вашата семейна история?

Цюрих има специално място в семейната ни история. Всъщност Любен е роден на 12 март, а Панчо на 13-ти – един ден по-късно. По време на бременността си Елиза, която вече е била опитен гинеколог, е усетила, че ѝ предстои тежко и рисковано раждане, за каквото по онова време в България няма условия. По тази причина заминава за Цюрих, където живее баща ѝ Леон Пастернак с другите си седем деца.

Любен, Елиза и Панчо Владигерови на ул. „Шуманштрассе“ 12 в Берлин, 1914 г.

Панчо Владигеров в кабинета си на ул. „Якубича“ 10 в София

Благодарение на компетентна лекарска намеса двете близначета се раждат здрави с едно денонощие разлика. Няколко месеца след раждането се прибират в прекрасната възрожденска къща в Шумен, където преминава детството им. Любовта към „родния“ Шумен остава до края на живота им и е запечатана в музикални образи – „Български песни и танци“ оп. 25, Миниатюри „Шумен“ оп. 29, „Мома шуменка“ оп. 43.

Какво беше детството ти? Имаш ли време за игри покрай свиренето?

И още как! Никой от нас не е имал детство на вундеркинд. Честно казано, пианото тогава не ме интересуваше особено. Основно занимание ми беше фантазирането. Кръстосвах надлъж-нашир из чудни светове заедно с „Малкия Мук“, „Братята с лъвски сърца“, „Маншон, Полуобувка и Мъхеста брада“, „Емил от Лъонеберя“, „Дивите лебеди“, „Мери Попинс“, „Двойната Лотхен“, „Том Сойер“ и още десетки.

В онези години всички деца от махалата се събирахме да си играем заедно. През лятото откарвахме и по цял ден – играехме на дама, на ръбче, на стражари и апаши, на ластик, на филми, но най-големият кеф беше обирането на узрелите череша от чуждите дворове.

Много обичах да придружавам мама на репетиции в Младежкия теа-

тър. Там бях като омагьосана. Когато пораснах малко, ми даваха да играя някои детски роли.

Моите братя, макар че са седем години по-малки от мен, винаги бяха по-бързи. Още като двегодишни издебнаха един момент, в който никой не ги гледа, и скочиха на сцената по време на представление. Голям зор видяха, докато ги свалят оттам!

Кое твое качество ти помогна най-много в утвърждаването ти като професионалист?

Прецизна съм. Някой път досадно прецизна.

Кое беше най-голямото предизвикателство в живота ти до сега?

Всяко излизане на сцената е предизвикателство. Там влагаш цялата си душа. Всичко, което знаеш и можеш. Нелеко предизвикателство е изборът да живееш като свободен артист.

Как се стигна до идеята за биографичния филм „Петолиние на паметта“, посветен на музикалната фамилия Владигерови, който излезе през 2020 г.?

Идеята на режисьора Марио Кръстев първоначално е била да направи филм за Wladigeroff Brothers / Александър и Константин. След множество заснети кадри от концерти и събран материал за поне три филма (по негови думи) му е станало ясно, че трябва да разгърне по-широко

идеята и да я превърне в „Петолиние на паметта“.

Къде успяхте да го представите, като се има предвид времето, в което излезе?

Премиерата беше в кино „Одеон“ на 15.09.2020 г., в рамките на фестивала за документално кино Master of Arts. След това го излъчваха няколко пъти по БНТ. Представихме го и на фестивала „Варненско лято“ с наш концерт. Подобно концертно представление правихме също така в София, Бургас и Плевен.

Има ли нещо, в което вярваш неотлъчно?

Нещата, в които вярвам неотлъчно, намаляват с възрастта.

Дълги години живееш във Виена. Там ли се чувстваш у дома си? Често ли посещавате България?

Живея във Виена от 1996 г., но много често посещавам България. При всяко пътуване на ново място обичам да си задавам въпроса „Бих ли могла да живея тук?“. С течение на времето се убедих, че чувството да си „у дома“ не е свързано с градове, а с хора.

Можеш ли да назовеш най-хубавото място, на което си била досега? С какво те впечатли?

Този въпрос доста ме затруднява, също като въпроса „Кой е любимият ти композитор?“. Каквото и да отго-

Екатерина в единение с пианото

вора, ще е крайно несправедливо спрямо останалите. Имах късмета да посетя невероятно красиви места в различни точки на света и повече от 60 държави. Ще изброя някои места, към които често се връщам в спомените си, без да ги степенувам: Карибските острови, Атлантическият океан, когато километри наоколо няма късче земя, Родопите, плаващият пазар в Патая (Тайланд), златният храм в Киото, Токио през нощта, Манхатън в Ню Йорк, Кадиз в Андалусия, градината в музея на Роден в Париж, църквата „Спас на Крови“ в Санкт Петербург, Ватикана (заради Пиета на Микеланджело), къщата на Едвард Григ в Берген, Яфо – най-старият квартал на Тел Авив.

Би ли назовала цитат или мото, които най-много се доближават до житейската ти философия?

„Човек вижда толкова, колкото знае.“ (Йохан Волфганг фон Гьоте)

В семейната ви история има и чешка следа. Учител по пиано на Панчо Владигеров в Частното музикално училище в София е чехът Хенрих Визнер. Имали ли сте музикални изяви в Чехия? Какво е впечатлението ти от чешката публика?

С Чехия е свързано едно забележително събитие – първото изпълнение на емблематичната за българската музика Рапсодия „Вардар“ като симфонична творба. Датата е 25.03.1928 г.

Поводът – първият фестивал на българската музика в Прага, на който

в рамките на три дни са представени творби от 15 български композитори. Един от инициаторите на това историческо за нашата музика събитие е чешкият композитор Рудолф Карел, състудент на Добри Христов от композиторския клас на Антонин Дворжак в Пражката консерватория.

Шест години по-рано, през 1922 г., в една берлинска бирария големият наш художник Константин Щъркелов, известен и като чуден песнопоец, изпълнява на Панчо Владигеров песен, която счита за фолклорна от Вардарска Македония. Впоследствие се оказва, че автор на тази песен всъщност е Добри Христов, първият учител на Панчо по композиция.

Мелодията моментално грабва съзнанието на дядо ми и три месеца по-късно той завършва знаменития

си опус 16 – Българска рапсодия „Вардар“ за цигулка и пиано.

Специално за Пражкия фестивал рапсодията е преработена за голям симфоничен оркестър и е изпълнена от Чешката филхармония под диригентството на Франтишек Ступка.

От първия ми концерт в Прага пазя забавен спомен. По покана на австрийския културен институт с цигуларя Стефан Камиларов изнесохме рецитал. Вечерта преди концерта с него станяхме свидетели на една малка мистерия. Бяхме излезли на балкона да изпушим по една цигара набързо в мъгливия ноемврийски студ. Въпреки мъглата и двамата съвсем ясно видяхме един мъж, облечен само по чорапи, без нищо друго, който съвсем спокойно излезе от единия вход на отсрещната сграда и влезе в съседния. Понеже никога не го преследвахме, ние не можахме да намерим обяснение на сцената, спогледахме се и си казахме: „Ето ни в града на Кафка“. Година след това още се смеем на тази случка.

Втория път гостувахме с моите братя Александър и Константин на Българския културен институт по случай 24 май. Имаше много мил спомен за една възрастна жена, която дойде да ни поздрави и ни разказа, че като младо момиче е присъствала на концерт на дядовците ни Панчо и Любен. Беше много развълнувана.

Тогава прекарахме приказан следобед в ателието на един български майстор на дървени кукли (Павел Харапов, б.ред.) близо до кулата с

Веселите Владигерови

часовника „Орлой“, където се озовахме случайно, но останахме дълго и много се забавлявахме.

С кои музикални изяви ще запомниш изминалата 2023 г.?

На 2 и 3 декември във Фелдкирх се състоя второто голямо четене на новия роман на Илия Троянов „Хиляда и една утрини“, с музикален съпровод на „Трио Владигерови“.

Това е един проект, който има връзка с въпроса ти за предизвикателствата.

Истината е, че често сами си ги търсим, дори си ги създаваме. „Хиляда и една утрини“ е един виртуозно написан утопичен роман за пътуване във времето и още много други неща. Авторът, оригинален човек, както се знае, се въвлече в смелото предизвикателство да прочете целия роман пред публика в рамките на една нощ и един ден с музикален съпровод от наша страна. Направихме изключителен рекорд за издръжливост на сцената по време на литературното му четене в Литератур Хаус в Берлин – 22 часа и 50 минути с няколко паузи между частите. Заедно с Александър и Константин самоотвержено съпроводихме тези две гигантски четения на романа, като изграждането на музикалната концепция е изцяло наше. Четене на 520 страници е абсолютен рекорд, който едва ли някога е правен.

Много сме щастливи, че през 2023 г. излезе вторият албум на нашето трио „Веселите Владигерови“. Този албум събира музиката на цели три поколения от семейството ни – започва от творчеството на дядо ни Панчо Владигеров, преминава през творби на баща ни Александър Владигеров и завършва с композиция на брат ми Константин. Между създаването на първата и последната пиеса от програмата са изминали 99 години. Албумът е фокусиран върху прословутото владигеровско чувство за хумор и неговото превъплъщение в музиката. Чрез него изразяваме своята обич и признателност към нашите предци, всичките музиканти от рода Владигерови няколко поколения назад.

Представихме го с концертни изпълнения на 54-то издание на МФ „Софийски музикални седмици“, на

Трио „Владигерови“ пред паметника на Кирил и Методий, Рим, 24.05.2022 г.

Арт Фест Трявна, на първото издание на фестивала „Деца на джаза“ в Шумен и, разбира се, във Виена. Освен концертите през лятото с представяне на албума, запомнящ се е и музикалният празник по случай 90-годишнината от рождението на баща ни Александър Владигеров на 4 август в „родния“ Шумен.

„Веселите Владигерови“ е част от платформата Bandcamp/Wladigeroff Brothers, където се разпространява дигитално.

Друг проект, който много ценя, е серия от сценични четения с музика, които разказват потресаващите житейски съдби на изключителни в смелостта и дарованието си жени, живели във Виена в началото на 20. век, като Алма Розе, Доротей Неф, Ирене Харанд и др. в изпълнение на

актрисата Дорис Вайнер и музикален съпровод от моя страна.

В началото на октомври в град Ямбол празнувахме магията на поезията и музиката с Рилке, Лорка, Шекспир и Шилер, Владимир Башев и, естествено, вълшебната музика на братя Владигерови.

На 14 декември участвахме във вече традиционния Коледен галаконцерт на Делегацията на Европейския съюз към международните организации във Виена, за втори път под мотото „EU4Ukraine“, на който заедно с виенския хор „Ювентус“ ще изпълним творби на братя Владигерови от албума „Магия“, посветен на поезията на Райнер Мария Рилке.

Въпросите зададе
Раиса Андонова-Щурм

„Памет и плакати“

Изложба, създадена по повод 80-годишнината от спасяването на българските евреи

Итка Зарубова, Радослава Боор и Володя Гоцев откриват изложбата

Виолета Томова и Радослава Боор на вернисажа

Първото събитие от културния календар на БКИ – Прага за 2024 г. беше изложбата „Памет и плакати“, експонирана по повод Международния ден за възпоменание на жертвите от Холокоста.

Тя беше открита на 9 януари от Володя Гоцев (по това време и. д. директор на БКИ) и от живеещата в Прага художничка Радослава Боор, която е сред авторите на плакатите. Експозицията е създадена през 2023 г. по повод 80-годишнината от спасяването на близо 50 000 български евреи по време на Втората световна война.

Преди да бъде подредена в галерията на БКИ – Прага изложбата е гостувала в Бургас (на кейовата стена на пристанището), в Сливен (в Драматичен театър „Св. Киров“), Самоков (в Байракли джамия), София (на оградата на Националната художествена академия и в Националната гимназия за приложни изкуства „Св. Лука“), Пловдив (в НХГ „Цанко Лавренов“), Брюксел, Копенхаген.

Колекцията плакати е създадена в рамките на двугодишния проект „Стратегическо сътрудничество между България и Норвегия в подкрепа на международните ангажименти на България за борба с антисемитизма и опазване на еврейското наследство“. Инициативата се осъществява от Международното триенале на сценичния плакат в София съвместно с Държавния културен институт към

министъра на външните работи на Република България.

Основната тема, която свързва плакатите, е борбата срещу антисемитизма, ксенофобията и нетолерантността в съвременното общество със средствата на изкуството.

Експозицията включва плакатите на 12 изявени съвременни творци, носители на награди от Международното триенале на сценичния плакат: българите Анна Симеонова, Люба Томова, Маргарита Дончева, Мая Стайкова, Мила Лозанова, Радослава Боор, Иван Кашлаков, Кирил Златков, Ненко Атанасов, Петър Чучулигов, Страхил Димитров и унгарецът Петър Поч.

В рамките на проекта плакатиците са участвали в творчески работилници в Самоков и София. Според Албена Спасова, която е един от създателите на Триеналето, „резултатът е колекция – инспирирана от посланието за хуманизъм и противопоставяне срещу антисемитизма, които историята за спасяването на българските евреи преди 80 години носи и днес; колекция – израз на гражданската и творческа реакция срещу ксенофобията и насилието, срещу всяка форма на незначитане на човешкото достойнство и правото на живот“.

д-р Красимира Мархалева

Слънчева храна

Животът продължава въпреки нашите стракове

Важи и за колебанията, за тревогата или пък упоритостта, също амбициозността, помпозността...

Имаме навика да се съсредоточаваме върху своите емоции – и често дори да се възмустваме от другите. Така забравяме, че животът всъщност е за нещо друго! И изтича между пръстите ни със скоростта на изворна вода.

Затова е прекрасно всеки път, щом вдигнем глава и осъзнаем, че живеем в свят съвършен, но преходен... Красив, но пълен с болка. Вдъхновяващ именно заради това. Така се учим повече да ценим живота. Да живеем в любовта.

Умението да спираме – от него се нуждаем сега

Олицетворява всъщност способността ни да се погрижим сами за себе си. Да уловим момента, в който енергията ни е на привършване, и да отделим време за себе си.

Знаем, че е трудно да наливаме от празен съд. И въпреки това в много ситуации се опитваме да го правим, като раздаваме силите си, без да сме способни да поемем дъх.

Но отношението към самите нас е от основно значение в живота. А той е същински маратон – изчерпим ли силите си, скоро ще рухнем. Само като уважаваме себе си, може да се

борим и за нашите идеали. Само тогава успяваме да вървим напред.

Действията ни да са фини, леки – това винаги се забелязва

Когато сякаш танцуваме, докато обсъждаме нещо или когато работим... И в онова, което вършим, да се чувства ласка, разбиране.

Освен към другите обаче е хубаво да я дарим сами на себе си. Доказано е, че най-често сме груби именно към собственото си същество. Най-изискващи, дори осъждащи...

Нека сърцата ни са извор на любов, а тя да се разлива в нас, да прелива оттам към другите, към творенията на Земята.

Сълзите също са израз на вяра

Понякога показват просто, че сме уморени, друг път чрез тях сякаш изхвърляме от себе си тревогата. Но чрез тях се проявява и друго – чистотата ни.

Има хора, които крият своите сълзи – чувстват се по някакъв начин виновни... Но е погрешно да ги свързваме с това, че сме слаби! Напротив, всъщност силните хора имат смелостта да признаят, че плачат...

Чрез сълзите се освобождаваме от напрежение и излишни емоции, също съмнения. Позволяват ни отново да търсим правилно решение. Откриваме чрез тях вратичката на вярата, на любовта. Отърсваме се от лошото и продължаваме напред.

Богати сме, когато раздаваме

Това, което даряваме на другите, всъщност може да е само поглед или усмивка. Добрите думи също са чудесен дар!

На всичко отгоре те имат свойството да зареждат самите нас. Но така е с всяка добринка...

Хубавите неща, които вършим, създават у нас усещането за по-добър свят. Възможността да зарадваме някого ни изпълва с още сили и ентусиазъм. А се иска малко – усмивка, милувка... Дори те могат да променят нечий живот.

Добрините се вършат тихо

Когато са искрени, ги правим и бързо отминаваме. Знаем, че са просто капка в океана...

Добрият човек всъщност осъзнава, че мисията му е да помага цял живот – колкото и да е трудно на моменти! Просто това е призвание, което понякога носи и сълзи. Но пак си заслужава...

Добрините ни пък вдъхновяват други хора. Така се създава верига от хубави неща. Започнем ли да изтъкваме стореното от нас, все едно я прекъсваме. Затова е хубаво да помагаме, без да му мислим... и без другите да знаят.

Красимир Проданов

Ум царува, ум мъдрува

Въстанията днес са в социалните мрежи

Влезе ли в главата... няма излизане – като припев на шлагер, който все си повтаряш наум и не се сещаш за изпълнителя. Този път обаче е не песен, ами поговорка – от онези, златните, за които можем да кажем, че са побрели в себе си толкова много мъдрост. Толкова от нашата душа! Повтарям си я, вселила се е в мен – но какво да се прави, тя толкова добре илюстрира всичко...

Ум царува...

Знаете, че сега у нас е модерно да се заглеждаме по миналото и да го обличаме в модерна форма, да му се възхищаваме. Така много неща изведнъж добиват патриотична окраска, други пък – щом са чуждо достижение, веднага стават някак неудобни, нежелани. Сутринта например отварям социалните мрежи... и що да видя, чудно предложение за табели по пътищата, с които се отбелязва началото на града. На тях под името на населеното място – София, Пловдив или Стара Загора, се мъдри надпис, че са на няколко хилядолетия. Пет например... или шест! Та да се чуе и мае чужденецът колко издръжливи са българските панелки или каква е възрастта на този влак, дете ей сега прелетя като стрела с 30 километра и целият изрисуван...

Оставете социалните мрежи, наложи се да придружа група българи до красивите Карлови Вари, минава автобусът значи из града и спира на автогарата... Започваме да слизаме мудро, леко схванати от пътуването. Но едва опряла крак на карловарска земя, една от спътничките ми изсумтява: „Във Велинград ли ни докарахте... същата работа, обаче с повече реклама!“

Взех да обяснявам на нея и съпруга ѝ как автобусите от Прага за Карлови Вари са пълни с туристи от цял свят и са на половин час, обаче те бързо ме срязаха: българинът си ходел на Велинград с кола... Е, млъкнах – какво ли да направя, макар че после, по обратния път, чух как мъжът споделяше колко му харесало в Карлови Вари.

Ако продължим с чешкия пример – забележете, когато става въпрос за история, винаги се цитират исторически източници. Логично... Затова и населените места из чешките земи не са на хилядолетия, никой не го твър-

ди – историята започва със сгради, които и днес са на площада, с хроники, които се пазят в музея, библиотеката или кметството. При това никой не е ошетен – легенди се разказват, омагьосват красиво и повечето пъти се харесват и на туристите.

Баба също разказваше едно време приказки

Смесваше в тях преживяно с наученото от книгите, с чутото от своите родители... Традициите и родният край присъстваха осезаемо, но именно приказният елемент омагьосваше съзнанието ми на дете. После дълго си представях сцени от поредния разказ на баба – много по-пълнокръвно от видяното по телевизията, но то и тя тогава май беше по-скоро черно-бяла.

Днес е различно – новият българин иска на първо място истината... Той е способен да я изкрещи, разбира се, в социалните мрежи, а всичко подкрепя с доказателства, открити също там, в интернет. Главното е твърдението, че едно или друго е вярно! За какво ни е например Баба Марта, ако тя не е истинска традиция! Българска, разбира се! Същото е и с героите ни – по-рано израствахме с легендите за Апостола, те звучаха като омагьосващи приказки и възпитаваха в доброта и вяра, в любов към България. При това образът на Левски далеч не страдеше от митологизирането, от забравата.

Сега обаче живеем в буквални времена

Ако не от кръв и плът, искаме историята, традициите да са от камък и... думи. Точно думите, с които си служим, също коват буквализъм към всичко, навсякъде. С тях режем чуждото мнение, с тях браним своята уникалност. Дори чувството за хумор отстъпи, какво остава за себеиронията – тя пък е направо невъзможна.

Но народът го е казал... ум робува. А робуваме съсъщност на култа към собствената си уникалност, която показваме по много начини. Един от най-лесните е чрез преклонението пред миналото, което обаче постепенно придобива нарцистична форма на вглеждане единствено в собствените достойнства, в липса на интерес към достиженията на другите, на цивилизацията въобще. А това

Стойностите сякаш са се преобърнали

Да запазиш спомена е по-силно от всеки паметник

Ценностите ни често са по-крехки от паяжина

води до пробив и в общата ни култура, защото искаме да знаем само за себе си, почитаме своето, изграждаме истина, която касае нас, а и сами се оглеждаме в нея. Робуваме на себе си...

А всъщност и на миналото си, както лесно можем да забележим – нали например една от най-широките дискусии у нас напоследък е за паметниците, за съществуващи и онези, които би трябвало да ги има; за съборените и за излишните. Но най-важният елемент на спомена, който съхранява миналото – и хората, които боравят със словото добре го знаят, е паметта, онова, което носим като знание в себе си.

Ненаправно дори един от най-ценните в съвременна Чехия проекти за съхраняване на миналото се нарича Paměť národa – паметта на народа... И той разчита на свидетелите, които произнасят истината, изричат я на глас, за да заживеят с нея и следващите поколения.

А паметникът – от вар, тухли или гипс, е външно проявление, той е като моментна снимка, която избелява с времето, деформира се и губи очертания – нали сам е сътворен от хора. Идеите и визията за живота се променят с всяко поколение, затова много бързо нашите паметници, в България, стават излишни, преправят се, събарят се... тогава не е ли по-добре да възпитаваме дух вместо желание за поклонение и преклонение?

За да видим хубавото, е нужно сърце

В крайна сметка... ум патки пасе

Това е така, защото когато сме толкова разделени и зависими от собственото си мнение, ние постепенно се оказваме изолирани. Дори да въздигаме България на пиедестал, този пиедестал е видим само с нашите очи, за човек извън общността ни, извън българското общество ще е странно непознат, дори нелеп, както се случва например и с много от традициите ни, за които се кълнем, че са наши и неповторими. И после гледаме например с недоумение мартениците – мърцишор, с които се кичат румънците, чудим се, че ги слагат и молдовците, признаваме с половин уста, че гръцката мусака е по-хубава от нашата, а плескавиците... ех, плескавиците, те пък са си само сръбски!

Умът пак може да царува

Само че тогава, когато е способен да оцени видяното и постигнатото от другите, а също да си даде сметка, че и ние сме дали нещо на света – едва ли някой може да ни го открадне... освен самите ние.

Умът царува, когато впрегне усилията си в това да опита от чуждия опит, да се възхити на постиженията на другите, а после да го приложи в онова, което вече имаме. Тогава усилията му са благородни, а постигнатото – достойно за уважение.

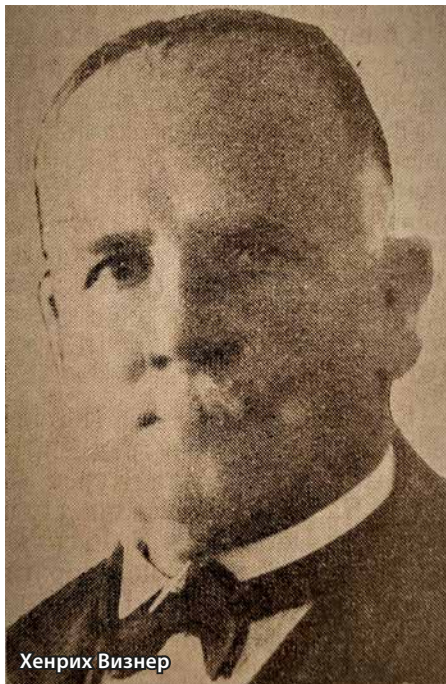
И няма значение къде си – в Карлови Вари или пък във Велинград. Малко по-нагоре, в планината – пак там, у нас, всъщност бил измерен най-чистият въздух на света, обяснява пак същата дама, за която вече стана дума в началото. Докато се разхождаме, тя точно е разбрала, че Карлови Вари е обявен за град без дим – и какво да се прави, пак иска да изтъкне своето... Вървя след нея, усмихвам се зад гърба ѝ, не помня откога не съм бил в Родопите, но всъщност на ум ми идва друго... често мислим, особено в наше време, че трябва да изтъкнем аргумент, с който да покажем себе си, своя ум. Може би и социалните мрежи подсилват този ефект.

И всъщност точно това е грешката... където и да си роден, в каквото и да си възпитан, разказваме за себе си, за родния край и за традициите не с ума, ами със сърцето.

Красимир Проданов

160 г. от рождението на Хенрих Визнер – изтъкнат пианист, диригент и клавирен педагог

Хенрих (Индржих) Визнер е чешки музикант, който свързва съдбата си с България, както много други негови сънародници, поканени от българското правителство след Освобождението да подпомагат развитието на възраждащата се българска държава. Той разгръща широка музикално-просветителска, педагогическа и изпълнителска дейност и поставя началото на българската клавирна школа.

Хенрих Визнер

Индржих Карел Визнер е роден на 16 февруари 1864 г. в Прага в семейство с музикални традиции. Негов частен учител по пиано е известният чешки пианист и педагог Карел Славковски, който изпълнява и пропагандира чешката музика. Индржих учи в Пражката консерватория от 1876 до 1882 г. Сред преподавателите му са органистът Йозеф Крейчи (директор на Консерваторията), Карел Щекер и Йозеф Фьорстер – възпитаници на Пражката организова школа. След като се дипломира, отбива военната си служба и е помощник-капелмайстор на военния духов оркестър в австрийския град Кремс (на Дунав).

През 1887 г. Визнер заминава за България по покана на българското правителство и е назначен за капелмайстор на Първи конен полк в София (1887 – 1890 г.), а след това – за капелмайстор на Първи пехотен полк (1893 – 1898). Младият музикант активно подпомага създаването на Столичната драматично-оперна трупа, в която се изявява като пианист и диригент. В България той става

известен като Хенрих Визнер.

Под неговото диригентство Гвардейският оркестър и оркестърът на Шести пехотен полк изпълняват през 1891 г. „Лукреция Борджия“ от Гаetano Доницети, която е първата цялостно представена опера в София.

Чешкият музикант е един от основателите и първите преподаватели по пиано в откритото на 10 януари 1905 г. Частно музикално училище в София, което прераства в Държавно през 1912 г. Със създаването на Музикалното училище се поставя началото на професионалното музикално образование в България и Хенрих Визнер е безспорно един от доайените му. Той е в „ръководното тяло“ на училището. Учи младите пианисти да могат да свирят в ансамбъл, като въвежда годишните концерти в Музикалното училище и свиренето на две пиана. В архива му са открити учебни планове и програми на Парижката и Пражката консерватории, както и благодарствени писма за дейността му от дружествата „Чех“, „Славия“, „Славянска беседа“ и от Софийското благотворително дружество.

Визнер изгражда плеяда български пианисти – сред неговите най-известни ученици са композиторите и пианистите Панчо Владигеров и Любомир Пипков и пианистката Тамара Янкова. Всички те продължават образованието си в чужбина (в Берлин, Париж и Виена) и впоследствие стават професори в Музикалната академия. Негова ученичка по пиано е също така известната оперетна певица Мими Балканска и Недялка Агура (дъщеря на проф. Димитър Агура), която учи във Виена и е една от първите български пианистки.

В края на XIX и началото на XX век Визнер е единственият пианист, който акомпанира на концертиращите в София наши и чужди изпълнители, дирижира оркестри и хорове. Освен като диригент и педагог се изявява като концертиращ пианист, участва в

различни камерни ансамбли, както и в благотворителни концерти.

През 1908 г. чешкият музикант подпомага създаването на Българската оперна дружба (бъдещата Софийска опера). Той е и един от нейните диригенти заедно с чешкия капелмайстор Алоис Мацек и с възпитаника на Пражката консерватория Тодор Хаджиев. На 31 октомври 1908 г. Хенрих Визнер дирижира първия спектакъл на Оперната дружба, който включва фрагменти от оперите „Трубадур“ и „Фауст“. Под неговата палка в София прозвучават опери на Верди, Доницети, Гуно. Майербер, Маскани, Флотов.

Визнер е сред основателите на Българския музикален съюз (1904) и председател на неговия софийски клон след 1926 г.

На 11 юли 1921 г. с Царски указ № 145 на Н.В. цар Борис III е създадена Държавната музикална академия, която има среден и висш отдел. Първият професор по пиано в нея е Хенрих Визнер. Той е известен с това, че държи учениците му да имат широк репертоар и богата музикална култура. Чешкият пианист работи в Академията до пенсионирането си през 1931 г.

Умира в София на 10 януари 1951 г. Бюстът на гроба му в Централните софийски гробища е дело на акад. Иван Лазаров.

Хенрих Визнер има съществен принос за развитието на българската музикална култура след Освобождението, когато се поставят основите на музикалната ни педагогика, изпълнителско, театрално и диригентско изкуство. Концертиращ диригент и пианист, той е и сред първите ни изяви клавирни педагози и изпълнители, които обогатяват зараждащия се концертен живот в столицата. Големите са заслугите му за изграждането на няколко поколения български пианисти.

Мария Захариева

Накратко

Българинът Валерий Поцаров спечели първа награда в категория „Портрет“ с поредицата си „Баща и син“ в международния конкурс за професионални фотографи Sony World Photography Awards на World Photography Organisation. Снимките са направени в България, Грузия, Турция, Армения, Сърбия и Гърция. „Актът на интимност се превръща в главна цел на проекта, като снимките са просто знак за дълго премълчаваната обич между моделите“. Валери Поцаров завършва живопис в Националното училище по изкуствата във Варна и пластични изкуства в Сорбо-

ната. Един от мащабните му проекти е и „Последният човек на Родопите“, който е резултат от 14 годишни експедиции в 985 родопски села.

Според годишния доклад за щастието (World Happiness Report), публикуван от Мрежата за решението за устойчиво развитие на ООН, принадлежаща към ООН, България се нарежда на 81-во място, а Чехия – на 18-то място. Той включва 143 държави и територии и се изготвя в сътрудничество с американската социологическа агенция „Галъп“ и Изследователския център за благоденствие в Оксфорд.

Финландия, следвана от Дания, Исландия и Швеция, води класацията. В първата десетка са също Израел, Нидерландия, Норвегия, Люксембург, Швейцария и Австрия, а САЩ и Германия заемат съответно 23. и 24. място. На последно място са Афганистан и Ливан.

От 2013 г. досега България се е качила с 63 позиции, но въпреки това е на последно място сред страните от Европейския съюз. В подреждането според възрастовата група до

30 години обаче България е на 40-о място, а при хората на възраст над 60 години е на 90-о място.

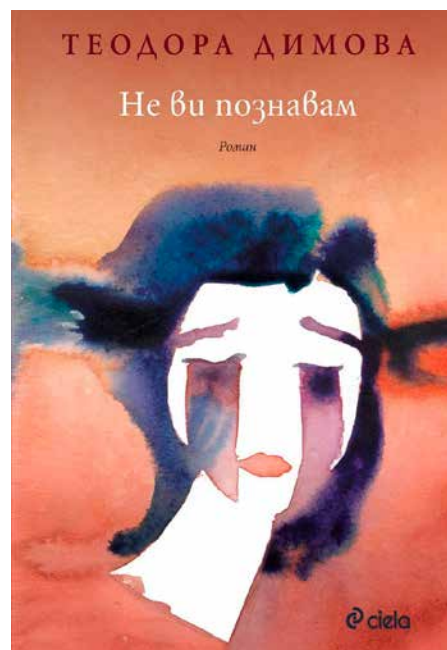
Институтът за литература при БАН създаде основата на дигитален Речник на българската литература след Освобождението (1878): <https://dictionarylit-bg.eu/> Проектът е отворен, т.е. дигиталният речник е в процес на попълване. Той съдържа около 400 статии за поети, белетристи, драматурзи, критици и изследователи на българската литература след Освобождението и десетки статии за литературни направления, кръгове и периодични издания, придружени с дигитален фонд.

Композиторът Борислав Славов спечели престижната награда „Най-добра музика“ към играта Baldur's Gate 3, в 20-ото издание на наградите на Британската академия за филмово и телевизионно изкуство BAFTA Game Awards.

Борислав Славов е български композитор и продуцент на музика за видеоигри. Завършил е магистърска програма по компютърни науки в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. През 2021 г. заедно с певицата Илона Иванова получава номинация за Холивудските музикални медийни награди за 2021 г. в категория „Най-добра песен за видеоигра“.

Славов получи признанието като композитор на музиката на обявената за най-добра игра на годината „Балдърс гейт 3“ /Baldur's Gate 3/. Тя беше с 11 номинации и спечели 3 награди.

Известната българска писателка Теодора Димова получи наградата „Цветето на Хеликон“ за романа си „Не ви познавам“. Романът ѝ е сред най-продаваните от всички номинирани за 2023 г. В края на миналата година тя получи и голямата награда „Хеликон“ за същия роман.

Наградата за съвременна българска художествена проза „Хеликон“ е учредена през 2002 г. от верига книжарници „Хеликон“ и се присъжда за постижения в новата българска художествена проза.

Историческият факултет на Софийския университет награди на 17 януари 2024 г. Александър Димитров, Едуард Генев (посмъртно) и Валентин Радев (посмъртно) с почетен знак на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ за проявената от тях гражданска доблест и заслуги към демокрацията и свободата по време на Пражките събития от 1968 г.

През ноември 2018 г. Институтът за изследване на тоталитаризма при Чешката академия на науките им присъди награда за принос в борбата за свобода, демокрация и зачитане на човешките права в условията на недемократични режими. Същата година тримата бивши студенти по история от Софийския университет (двама от които – посмъртно) получиха и слоновият орден „Бял двоен кръст“.

Българските умове – забравеният изобретател Димитър Чернев

Проф. Димитър Чернев

Димитър Чернев завършва електроинженерство в София

На 25 той е младши научен сътрудник в БАН. Докторантура защитава вече като бежанец в САЩ – в Масачузетс, там става и научен сътрудник. В университета в Остин, Тексас придобива титлата „професор“.

Регистрира общо около 60 патента, като повечето от тях са издадени в САЩ, но има и такива от Япония, Австралия и Европа. А за таланта си да променя реалностите подсказва още в София – дипломира се с технология за електромагнитен запис, която дотогава е известна само на компании от ранга на AGFA и BASF.

Всъщност именно в първите си години след университета си дава сметка, че трудно може да постигне каквото и да е у нас, тъй като баща му прекарва дълги години в комунистическите лагери. Но и решението да остави семейството си е сред най-трудните в живота му. Прощава сам на себе си десетилетия по-късно, когато 80-годишният му баща му най-сетне е освободен, отива в САЩ и вижда постигнатото от своя наследник.

Чернев прекарва в изгнание повече от половин век

На 26 г. той използва командировка в ГДР, от която не се завръща. Десет години след него в САЩ идва и сестра му, която е уважавана архитектка. Чернев създава семейство, оженва се

за жена с руски произход, има и три деца. Той приема всяка възможност за работа с български учени след 1989 г. На 82, той възстановява и българското си гражданство, като иска такова да получат и децата му. Останал е духовно в родината си, макар че изобретенията му са в космоса, на земята и в технологиите – просто навсякъде.

Малкото източници на български език, които съхраняват неговата памет, са единомисленици, че големият шанс за родения във Варна младеж е фактът, че успява да стане част от екипа на Денис Габор. По това време аспирант, той се включва смело в проектите на бъдещия носител на Нобелова награда за физика и участва в изобретяването на лазерния лъч и телевизионния кинескоп.

В лабораторията на д-р Габор българският учен създава компактната магнетофонна касета, която беше неизменна част от битието ни няколко десетки години – преди да се появи компактдискът.

Сред най-впечатляващите му изобретения е слънчевият хладилник, който работи с природни зеолити. Проф. Димитър Чернев предлага уред, в който липсват механични и електрически компоненти. Откритието идва в средата на 70-те години, когато светът е разтърсен от петролна криза. Благодарение на учения са произведени 1500 такива хладилника. Много от тях отпътуват за Африка, където спасяват хиляди животи – в тях се съхраняват ваксини срещу тежки заболявания. Технологията се използва във Франция, Мароко, Саудитска Арабия...

Уменията на Чернев оставят отпечатък и в Космоса

В разгара на Студената война шпионските спътници заработват с негова технология, като изведнъж кариерата му заприличва на напрегатните продукции ала Джеймс Бонд. Професорът разказва по-късно, че едно от изобретенията на неговия екип е позволявало да бъде разчетен дори номерът на автомобила на

Хрущов, паркиран нейде в Кремъл. Димитър Чернев на практика може да е и сред вдъхновенията, позволили създаването на невероятно успешния сериал „Теория за Големия взрив“... Действието в многократно награждавания филм се развива изключително в лабораториите на Калтек – Калифорнийски технологичен институт. Там професорът участва през 60-те години в подготовка на полети до Луната, Марс и Венера.

Професорът в нашата памет

Спомени за Чернев разказва Енчо Господинов – роден журналист и дипломат, който пише статия за Димитър Чернев във в. „Поглед“, излиза и интервю в сп. „Бизнес и право“. Той споделя, че професорът всъщност е имал много таланти – обичал да градинарства, да свири на пиано... Просто космополит, при това българин!

Много от откритията на проф. Димитър Чернев всъщност до ден днешен остават неизвестни... Причината обаче не се крие в нечия немарливост. Те са просто засекретени в американски научни лаборатории. Името му се появява в родните информационни канали по-скоро спорадично, инцидентно. Голям миг е Световната конференция на Зеолитната асоциация от 2010 г. Проведена е в София, а главен лектор е именно проф. Чернев!

80-годишнината на откривателя се чества обаче в САЩ, но не и у нас. А по това време той вече си е купил апартамент в родната Варна, свързал се е и работи със свои съмишленици – стари и нови... После, след смъртта му през 2012 г. се появява и некролог на БАН. „Д-р Чернев е учен и изобретател със забележителни постижения в областта на космическите технологии, магнитните носители, лазерната техника, новите енергийни източници...“ се казва в него.

Днес продължаваме да сме му длъжници – на българина проф. Димитър Чернев, променил света със своите изобретения.

Красимир Проданов

В памет на защитниците на небето над София – 10 януари 1944 г.

Кратките истории на трима герои

По повод „страшния“ 10 януари 1944 г., както е известен сред съвременниците му, когато след ожесточени бомбардировки над София от американските и английските самолети загиват стотици цивилни граждани и са причинени огромни материални щети, в желанието ми да се борим срещу забравата, предоставям историите на трима от летците герои, защитавали България и дали живота си за родината. Те са свързани по различен начин със съдбата на майка ми Христина Милчева, която е споделяла с мен за тях.

Поручик Тома Боев

Пор. Тома Боев – достоен наследник на голям възрожденски род

На всеки 10 януари у нас цареше тъжна атмосфера. По време на комунизма майка ми, набедена за дъщеря на „народен враг“, на този ден ходеше на църква, макар че рискуваше да я преследват заради това. Когато малко поотраснах, тя ми обясни причината. 19-годишна, току-що завършила гимназия, се бе омъжила за 29-годишния поручик от авиацията Тома Боев. На 31 октомври 1943 г. те сключват граждански брак в Сливен, родното място на младоженеца, където се събират всички роднини, представители на славен местен род. От страна на булката присъстват майка ѝ и баща ѝ – подполковник Спас Милчев – началник на гарнизона в град Карлово, където по онова време се намира летището „Марино поле“. Именно там са се запознали красивата абитуриентка и представителният пилот от военновъздушните сили на Царство

България.

По онова време Втората световна война вече отива към своя закономерен край. България, като член на Тристранния пакт и верен съюзник на Германия, е обект на все по-ожесточени бомбардировки от страна на бойната авиация на западните съюзници. Методично и хладнокръвно се унищожават български градове и села – хиляди убити и ранени граждани, разрушени и опожарени сгради. Водят се неравни и кръвопролитни въздушни боеве с цел да извадят страната от войната.

„Нужно е да се удари столицата на България, за да капитулира цялата държава. Този град трябва да бъде унищожен, да загине, да бъде сринат до основи и в развалините му да се засеят картофи.“ Такова е разпореждането на Уинстън Чърчил. Противниковите въздушни сили многократно превъзхождат в числено и техническо отношение нашата авиация. Американците разполагат с 1500 бомбардировача и 600 изстребителя, базирани в Италия, а нашите – с 81 изстребителя, които, с изключение на няколко германски „Месершмита“, са остарели модели и не отговарят на съвременните изисквания за водене на въздушен бой. Тези сухи цифри, разбира се, по онова време не са били известни, но е било очевидно, че силите са неравни. Майка ми, прочела безмълвния въпрос в очите ми, ми каза: „Ако си мислиш, че тогава не съм знаела, че съпругът ми няма да оживее във войната, се лъжеш. Но как бих могла да откажа на предложението за брак на един български герой?“

Уви, предчувствието ѝ не я излъгва. Само след около два месеца, на 10 януари 1944 г., София е подложена на няколко въздушни удара – денем от английски, а нощем от американски

самолети. Това е последният бой за поручик Тома Боев. Той пилотира изстребител „Девоатин 520“ – трофейна френска машина. Самолетът му получава няколко пробойни и се нуждае от гориво. След първата въздушна схватка каца на летище „Телиш“ край Плевен, ала заради пробойните началникът на летището отказва да го зареди. Но Тома Боев заявява: „Какво чакате? В София избиват нашите майки! Зареждайте!“. Доблестният пилот разбира много добре състоянието на изстребителя си, но възпитан във военски дълг и чест, решава на своя отговорност да излети. Тази смелост заплаща с живота си. Командирът му изпраща телеграма до неговите близки: „При повторен боен полет този ден загина поручик Тома Боев“. (Посмъртно го удостояват с чин капитан.) Оставя младата си вдовица Христина, с която поради военския си дълг и постоянните бойни дежурства много вероятно не са успели дори да консумират брака си.

През целия си доста дълъг живот, въпреки всичките превратности, майка ми почиташе светлата памет на своята първа любов – небесния герой, защитника на София. Дори след като се бе омъжила втори път и имаше вече мен, тя поддържаше връзка със семейството му – свекърва си „мама Марийка“, зълва си „Лиличка“, добра пианистка и педагожка, дъщеря ѝ Ева, както и роднините, останали в Сливен. У нас бе пълно със снимки от сватбата им, а тя ме караше да го наричам „вуйчо Томи“.

Един ден, на 10 януари, поисках да разбера дали все още някой си спомня за героя от войната поручик Тома Боев. И знаете ли какво открих? Един научен доклад на учениците Тихомир Ламбов и Александър Таргов от Природо-математическата гимназия

„Добри Чинтулов“ от града на 100-те войводи (научен ръководител Цвета Башева). В увода си те пишеха: „Целта на доклада е да припомним саможертвата на родолюбците в името на светлото бъдеще на България. Нужно е да запазим от забрава миналото си, да помним и да тачим героите“.

Благодаря ви, момчета! За първи път вашите думи не ми прозвучаха като надут и празни фрази. А и от доклада ви научих много интересни факти по въпроса, който ме интересуваше. Например, че дядото на Тома – Димитър Боев, е участник в изгонването на гръцкия владика Кирил и епископ Хрисант от сливенската черква „Св. Димитър“ през юли 1859 г. На 12 декември 1877 г. той е арестуван заедно с 24 сливенски първенци. Оковани във вериги, ги отвеждат в Цариград. Заточени са в Мала Азия. След Освобождението той става първият избран кмет на Сливен. Няколкократно е бил и народен представител. Бащата на Тома Боев, подполковник Йордан Димитров Боев, като младши офицер през Балканската война е раняван в боевете при Чаталджа и е кавалер на ордени за храброст. След като завършва полукласическата паралелка на Чинтуловската гимназия, следвайки семейната традиция, Тома се посвещава на военната кариера. Учи във Военното училище и се посвещава на авиацията. Изпратен е на специализация в Германия, а през юни 1940 г. е произведен в чин подпоручик. Постъпва в Първи пехотен полк в Божурище, а по време на войната е командирован на летището „Марино поле“ в Карлово.

Авторите на доклада продължават: „Неравните битки срещу английските и американските противници носят много страдания и разрушения в България. Те показват, че българските летци са достойни защитници на Отечеството. Избират смъртта пред поражението. Англо-американските удари не постигат целта си и Царство България не се изтегля от териториите, които са му отстъпени от съюзниците. Статистиката показва, че по време на въздушните боеве нашата авиация сваля 65 противникови самолета, а още 120 падат в резултат на повреди, причинени от нашите летци. Нашите загуби са 27 самолета и 23-ма пилоти. Цифрите обаче не могат

напълно да разкрият героизма на пилотите ни, които по принцип се бият срещу седемкратно превъзхождащ ги противник, като в отделни сражения съотношението на силите е достигало 23:1 в полза на противника. Общо 66 български летци оставят имената си в списъка на въздушните победители по време на Втората световна война.“

Американският пилот лейтенант Едуард Тинкер докладва пред своя главнокомандващ: „Българските летци се бият с ожесточение, като че ли защитават най-скъпата светиня на света!“.

На 14 януари 2014 г. на родната къща на летеца Тома Боев в Сливен е открита паметна плоча (автор е скулпторът Николай Султанов). Инициативата е на местната община, сдружението „Мати България“ и Съюза на офицерите и сержантите от запаса и резерва.

Пор. Неделчо Бончев – втората българска „жива торпила“

Мнозина знаят кой е поручик (посмъртно удостоен с чин капитан, а по-късно и полковник) Димитър Списаревски – българската „жива торпила“. В боевете на 20 декември 1944 г. той е ударен от противниковите самолети, но преди да падне, се връзва със своя изстребител в една от летящите крепости и я сваля. Саможертвата му е високо ценена от съвременниците.

Но кой е чувал за поручик Неделчо Бончев, втората „жива торпила“, който има дори повече въздушни победи от своя съученик и съвипусник от Военното училище? Поручик Бончев е част от групата командировани пилоти по време на войната на летище „Марино поле“ край Карлово. Оттам е и познанството им с майка ми – абитуриентка в местната гимназия, лична госпожица, дъщеря на началника на гарнизона. За високоинтелигентния, специализирал в Германия и владеещ съвършено немски език, с изискани маниери офицер красавец тя бе съхранила незабравими спомени. И ми разказваше за подвига му така, както бе достигнала историята му до нея.

На 17 април 1944 г. – така наречения „Черен Великден“, е десетото по ред варварско бомбардиране на столицата. Загиват шестима български пилоти, четирима се спасяват с парашут и още толкова кацат прину-

Поручик Неделчо Бончев (в средата) на лечение в Хисаря, 1 юни 1944 г.

дително. Голяма част от самолетите ни са надупчени като решето и се приземяват като по чудо. Причината за големите ни загуби е тактическата изненада, която вкарва в боя неизвестни за българските авиатори изстребител „Москито“. Така се създава измамното впечатление, че насреща си имат „свои“ машини. В един миг някой извиква в слушалките: „Момчета, внимавайте! Това са „мустанги“! Поручик Бончев зорко се оглежда. Значи затова му се бе сторило, че за първи път нашите имат числено превъзходство във въздуха. Трябва да се пазиш от всички. Откъде да знаеш кой кой е? Той си избира една „летяща крепост“. Гмурва се към нея и натиска копчето за стрелба. Обажда се само картечницата. Оръдието засича. Противникът може да се изплъзне. И тогава българският летец прави въздушния таран. В оперативното дело на орляка е отбелязано, че след удара Неделчо Бончев се свестява във въздуха, падащ като камък към земята. Напразно тегли ръчката на парашута. Защото все още е привързан към седалката на самолета. Все някак си се справя, отваря парашута и се приземява. В борбата да се спаси е загубил ботушите си. А навън е ужасно студено за сезона. Разболява се от бронхопневмония, но избягва от болницата и се връща в частта си. И до фаталния за него 5 октомври 1944 г. извършва още 8 бойни полета...

Майка ми бе член на Съюза на потомците на офицерския корпус на Царство България „Един Завет“. Там бе чула разказа на негови другари от орляка за последния въздушен бой

на Неделчо Бончев. Политическата и военната ситуация у нас рязко се е променила. България вече е на страната на антихитлеристката коалиция и воюва срещу германците, довчерашните си съюзници.

Някогашният летец изстребител Христо Недялков споделя, че през този ден тяхната военна част изпълнява бойна задача да атакува противникова военна колона по дължина на шосето Крива Паланка – Куманово. Германците яростно се защитават и отвръщат на огъня с противовъздушни оръдия и всевъзможно стрелково оръжие. В един момент Недялков, който се движи зад самолета на Неделчо Бончев, забелязва, че машината му започва да пуши. Уцелен е. Приближава се до своя водач и изравнява скоростта си с неговата. Бончев му маха с ръка да се отдалечи. След малко го вижда, че скача с парашут. Недялков прави завой и се връща да види къде ще падне другарят му. Тогава зърва по междуселския път един мотор с кош. Немците бързали да пленят противниковия пилот. А той не можел дори да се защити. По нареждане на войнишките комитети, които комунистическият преврат на 9 септември овластява, на офицерите летци са отнети личните пистолети. А в същото време ги оставят да излитат с тонове бомби, бордови картечници и оръдия. Странна революционна бдителност!

Последният, който вижда Неделчо Бончев, е неговият боен другар поручик летец Георги Георгиев – Гошето. Това става на входа на военнопленнически лагер в Скопие, където го водели под конвой. Няколко възможност да си разменят нито дума. Оттук нататък има няколко версии за по-нататъшната съдба на втората българска „жива торпила“, героя защитник на небето над София.

От казаното дотук става ясно, че не е бил ликвидиран на място. Казват, че са го натоварили на болничен ешелон, където незнайно защо се скарва с командира му. Като се има предвид изостреното му чувство на гордост и достойнство, вероятно е искал да защити честта си. Когато за малко се установяват във Виена, без да е освободен от плен, няколкократно е канен да работи в задграничното правителство на Александър Цанков

– в замяна ще го пуснат на свобода. Бончев отказва категорично. Колоната от пленници, в която е и той, продължава по калните пътища на Западна Австрия и Южна Германия. В тия дни и по тези места Неделчо Бончев развива скоротечна туберкулоза. Поради това и защото се е „заяждал“ с охраната, той е изведен от колоната и разстрелян от една есесовка.

Парашкева Бикова, племенница на Неделчо Бончев, обаче разказва друга история. След попадането си в плен у германците той се озовава във Франкфурт, където е принуден да работи в една фабрика за муниции. Вуйчо ѝ имал годеница в България. Чакала ги сватба. Той ѝ подарил златен пръстен, а тя на него – 12 мънички безопасни игли, които да скрепяват 12-месечната им любов. На два пъти при майка ѝ идвали двама души, всеки от които носел по една такава безопасна, в уверение на това, че ги изпраща Неделчо. Той уреждал бягството на български военнопленници от Германия. Използвал слабостта на една от пазачките във фабриката към него. Но когато дошло време да си тръгне и той, не го пуснала. Застреляла го в гръб.

Пор. Васил Шишков – Бедни ми, героичен защитник, защо не загина в небето на София?

Третият български летец, защитавал родината си през последната война, с когото е свързано името на майка ми, е поручик Васил Шишков. Неговата история е много по-тъжна. Той избягва вражеските снаряди и куршуми, за да падне под огъня на своите. Осъден е от така наречения „Народен съд“ (интересно за какво ли?) и е екзекутиран. И до ден днешен гробът му остава незнаен. Както и на още хиляди жертви на комунизма. Оставя млада вдовица с пеленаче на ръце. Това детенце се ползваше с покровителството на майка ми, чийто баща – подполковник Спас Милчев, герой от три войни, също бе станал жертва на т.нар. Народен съд. За да отърве малката Рени от клеймото „дъщеря на враг на народа“, я осинови вуйчо ѝ. Тя се премести да живее в София и стана студентка. Майка ми настойчиво търсеше някакъв начин да ѝ помогне. Запозна я с един млад италианец, преподавател в Софийския универ-

ситет. Младежите се влюбиха и се ожениха. А от благодарност, че майка ми ги бе свързала, кръстиха първородния си син на нейно име – Кристиан. После заминаха за Италия, а след това тръгнаха и по други страни в Европа.

След като дългата ръка на комунистическото възмездие преследваше чак и третото поколение на „народните врагове“, към които негласно причисляваха и мен, като ми отказваха да ме пуснат да пътувам в чужбина, а дори по едно време не ми даваха и „открит лист“ за достъп до граничните зони (за младите – да, имаше и такава процедура!), след демократичните промени се озовах на държавна работа в чужбина – сътрудник по културните въпроси в Българския културен институт в Прага. На приема в едно посолство към мен се приближи един мъж в зряла възраст и ми се представи на чист български език: „Казвам се Ренцо Риналди и съм директор на италианския културен институт в чешката столица. Знаете ли, че ние с Вас сме нещо като роднини? Аз дължа семейството си на Вашата майка. А ето и жена ми Рени“. Така след много години се видяхме с Рени, малкото момиченце, чийто баща, летец герой, защитник на родината, я бе оставил сираче поради политическата слепота и жестокостта на пролетарските вождове.

Мисля си, че майка ми щеше много да се радва на нашата среща...

Не знам дали сте забелязали, че в центъра на столицата, в близост до Народното събрание и Софийския университет, се издигат два паметника – на българските летци, загинали във войните от 1912 до 1945 г., и на българските парашутисти. Първият представлява скулптура на летец в цял ръст, а на постаментата е написано: „Все по-високо и по-високо. На българския летец. Българското студентство“. А един надпис пояснява, че статуята е дело на Академичния аероклуб през 1941 г. Мемориалната плоча е посветена на всички български летци, загинали за родината, и е поставена през 1994 г. от клуба на летците „Кап. Димитър Спираревски“.

Със сигурност там има място и за тримата герои на нашия разказ.

Асен Милчев

Сава Доброплодни – български учител, общественик и театрален деец

Сава Доброплодни е значима личност в българската възрожденска култура. Той е просветител, преводач, журналист, театрален деец и църковен певец. Основател е на няколко български класни и неделни училища, и читалища. С премиерата на неговата комедия „Михал“ през 1856 г. в Шумен се поставят основите на българския театър.

Сава Доброплодни

Образование

Бъдещият български учител се ражда като Сава Илиев на 3 декември 1820 г. в град Сливен. Баща му хаджи Илия (учител и протопсалт, образовал се в Света гора) и майка му хаджи Трендафила основават през 1805 г. килийно училище в дома си, където учи и малкият Сава. От своите родители той наследява любовта към учителската професия, а от баща си – и певческия си дар. След Руско-турската война (1828 – 1829 г.) семейството се премества да живее в град Пловдив (Влашко), където хаджи Илия умира от холера и хаджи Трендафила е принудена да се върне с петте си деца в Сливен. В родния си град Сава учи в училището на Гаврил Кръстевич, който му преподава и църковно пеене. Момчето е ръкоположено от Андрианополския митрополит за анагност (четец). През 1835 г. Сава заминава за Цариград, където учи при йеромонах Теофил. Там се запознава с Георги Раковски, който го съветва да иска средства за обучението си от сливенските търговци. И действително, хаджи Георги Хаджиканев и Добри ЖеПрелязков Фабрикаджията помагат финансово на младежа и той се записва да учи в известното гръцко училище в Куручешме в Цариград. Заради

отличния си успех там българинът получава прозвището „Евкарпидис“ (Доброплодни), което се превръща в негово фамилно име.

Начало на педагогическата дейност на Доброплодни

След като завършва с отличие, през 1842 г. Сава не успява да намери средства, за да продължи образованието си в Париж, и приема предложението на котленци да стане учител в класното елинско училище. В Котел младият учител остава пет години и прави редица нововъведения – въвежда изучаването на български език и граматика три пъти седмично, като още в Цариград се снабдява с книги, речници, географски карти, атласи, микроскоп. В автобиографията си признава, че по това време не е владеел българската граматика и използва граматиката на Неофит Рилски.

След като му намаляват заплатата, Сава Доброплодни напуска Котел и през август 1847 г. заминава за Шумен, където започва работа като учител и църковен певец. Получава 3-годишен договор с общо възнаграждение от 14 000 гроша. Новият учител веднага разделя училището на три степени – взаимно (начално), класно (основно) и горно (гимназия), което завършва с тържествен публичен годишен изпит. Срокът на обучение в трите степени е общо 7,5 години.

Както личи от дописка в „Цариградски вестник“ през 1851 г., учениците изучават български правопис, аритметика, геометрия, катехизис, география, българска, всеобща и свещена история.

С цел училището да се доближи като изисквания до европейските училища във втората степен се набляга много на чуждите езици (гръцки, латински, френски и немски език). В българския печат се подчертава изрично, че всеки, който завърши училището, може да продължи образованието си

в което и да е европейско училище.

В Сремски Карловци

През 1852 – 1853 г. Доброплодни обикаля българските земи и събира спомоществатели за книгите си, които отпечатва в Земун и после сам раздава на предплатителите. По време на тези свои пътувания той се запознава с видни учители като Найдено Геров, Ботьо Петков, Йоахим Груев, Райно Попович и др. През 1853 г. посещава Виена, Бърно, Прага и Карлови Вари със своя ученик Христати Берон, който поема разносните по пътуването.

През 1853 г. Сава Доброплодни печели конкурс за преподавател по старогръцки език в гимназията в Сремски Карловци (Хабсбургската империя), основана през 1791 г. Там той учи сръбски, немски и латински език, посещава местните библиотеки и манастири, в които намира ценни църковни книги на старобългарски език. В Сремски Карловци Сава Доброплодни за пръв път посещава театър, което оказва голямо влияние върху неговата по-нататъшна активна роля в театралното дело на България. През пролетта на 1856 г. Сава Доброплодни напуска училището в Сремски Карловци по финансови причини.

Отново на родна земя

Завръщайки се в Шумен, той става директор. Въвежда изпити и оценки за успеха на учениците, а в края на учебната 1856 г. завежда пеш 10-те най-добри по успех на екскурзия до старата българска столица Велики Преслав. Сред най-известните възпитаници на шуменското училище са Добри Войников, Илия Блъсков, Васил Друмев и Васил Д. Стоянов.

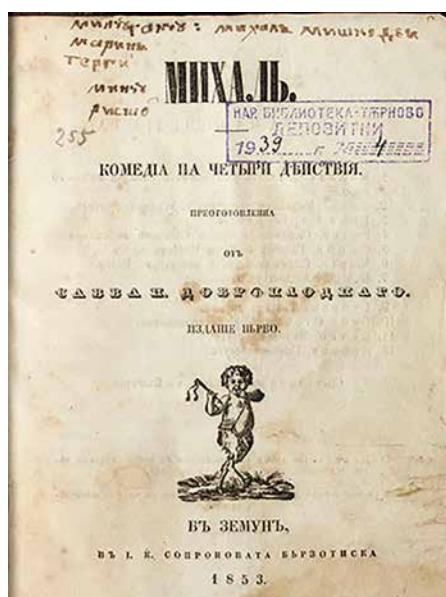
Главната цел на Сава Доброплодни е превръщането на класното училище в полугимназия, чиято учебна програма да бъде подобна на тази в Сремски Карловци. Така завършилите ученици ще могат да постъпят

веднага в четвърти клас на всяка австрийска полугимназия. По негова идея училището се сдобива с ново име: „Преславско-шуменска полугимназия“. За подобряването на качеството на преподаването допринася и привличането на учители от средите на чешките, унгарските и полските емигранти (Лайош Кошут, Юзеф Бем, Йозеф Майзнер, Хенрих Дембински), които се заселват в Шумен.

Наред с това Сава Доброплодни *полага основите на първото девическо класно училище в града*, привличайки за учителка (по препоръка на Георги Раковски) Александра Петрович от Нови Сад (впоследствие съпруга на Йозеф Майзнер).

През 1852 г. Сава Доброплодни се жени за шуменката Фотини Хаджижекова, с която има син Преслав (1857 – 1908 г.). След 6 г. се развежда и сключва брак с Мария Хаджигенчева, която умира много млада. Синът му Преслав учи в Киевската духовна академия, завършва Киевския историко-философски факултет и наследява професията на баща си.

През май 1859 г. Сава Доброплодни се завръща в родния си град, където създава т. нар. „Сливенско-Клуцохорска полугимназия“ и става неин директор. Там също въвежда годишни изпити. Открива също така девическо училище и неделно училище за възрастни; пише дописки до в. „България“, но заради подета срещу него кампания е принуден да напусне града и през 60-те и 70-те години работи като учител във Варна (където през 1862 г. основава класно училище за 150 ученици),

Силистра, Кюстенджа и Тулча.

В класното училище в Силистра е също главен учител. Освен това открива първото неделно училище и първото женско дружество в града. От 1872 г. Сава Доброплодни е учител и църковен певец в Кюстенджа (днес Констанца, Румъния). През 1875 г. е поканен отново за главен учител и певец в Тулча. Там той посреща Освобождението на България.

В Шумен Сава Доброплодни поставя началото на българския театър

През 1853 г. Доброплодни издава в Земун (днешна Сърбия) комедията в четири действия „Михал“, като използва за образец гръцката комедия „О, Лепрентис“ на Милтиадис Хурмузис. Три години по-късно Доброплодни поставя комедията в Шумен с помощта на своя колега – чеха Йозеф Майзнер. Премиерата е на 15 август 1856 г. в Кавръковото кафене. В своята автобиография Сава Доброплодни пише: „Помня добре, че още се намирах англичани, французи и пр. подир Кримската война, когато се показва желание да се представи в Шумен комедията „Михал“. Пригответи се сцена привременно, упражниха се доста актьорите ми, мои също ученици: Добри Вийников, Симеон Янчев, Васил Друмев, Васил Стоянов и пр.(...)Това беше първото театрално представление в България в 1856 г.“

По-късно Доброплодни написва и превежда пиесите „Тримата ефрейтори“, „Прошенописецът“, „Двамата взводни командири“, „Нещичко“, „Вяра и любов“ или „Велислав и Слава“.

През 1870 г. поставя в читалището в Силистра комедията „Михал“ и драмата „Многострадалната Геновева“, а в началото на 1872 г. създава и театрално дружество; в Кюстенджа написва няколко пиеси, които са поставени в града.

Сава Доброплодни като културен и обществен деец

Видният български възрожденец успешно съвместява своята учителска професия с богата културно-обществена дейност. По негова инициатива в Шумен (1857) и Тулча (1864) започва да се чества празникът на св. св. Кирил и Методий. През 1856 г. в Шумен той основава и първото читалище в

града, в което се получават вестници и списания на български, руски, чешки, полски, хърватски, сръбски, френски и немски език. През следващите години по негова инициатива са открити читалища в Сливен и Кюстенджа.

Доброплодни е основател на първото читалище в Силистра – „Надежда“ (септември 1870 г.) и на библиотеката към него. Същата година Силистренската епархия го изпраща като делегат за Народния църковен събор в Цариград.

Сава Доброплодни превежда и издава „Игиономия, сиреч правила, за да си вардим здравието“ (1846) на Архиген Сарантиев, първото ръководство за хигиенни навици на български език, публикува го и в съкратен вид под заглавие „Кратко здравословие ...“ (1865). Автор е на „Водител за взаимните училища“ (1852), „Писменик“ (1853), „Училищни таблици“ (1857), „Пространний буквар за децата, или взаимноучителни таблици“ (1860), „Нов буквар за приготвяне към звучната метода“ (1866), на книги с тълкования на евангелски текстове и др. Във Варна и в София издава списание „Нова Българска пчела“ (1887 – 1888). През 1893 г. излиза последната му книга – „Кратка автобиография“.

Дейността на Доброплодни след Освобождението на България

От 1878 до 1881 г. Доброплодни е член и председател на Окръжния управителен съвет във Варна, а след това и училищен инспектор на Разградски учебен окръг (1881 – 1885 г.). През 1884 г. е избран за почетен член на Българското книжовно дружество. През учебната 1884/1885 г. е учител в Прилепското българско духовно училище. След това е отново във Варна, където започва да издава вестник „Нова българска пчела“ (1887 г.). В края на 1887 г. се премества да живее в София. През 1889 г. княз Фердинанд го удостоява със сребърен медал за неговата 50-годишна работа като учител. Благодарение на своя ученик Сава Паница посещава Прага през 1891 г. по случай на юбилейното чешко изложение.

Видният български възрожденец завършва земния си път на 19 април 1894 г.

д-р Красимира Мархалева

Фундата и замъкът на Дракула

Пътуване из Карпатите

В началото на миналата година Фундата беше избрана за топ туристическа дестинация в Румъния от румънския пресклуб на пътешествениците, член на FIJET (Фиджет) – World Federation of Travel Journalists and Writers (Световна федерация на журналистите и писателите пътешественици). Като член на FIJET и на българската му секция АБУЖЕТ и аз бях поканена, заедно с десетки журналисти от цял свят, на представянето на тази планинска област – от името на собствениците на хотели и къщи за гости. В Букурещ ни посрещна организаторът Стефан Бачиу, също журналист. Оттам започна изкачването на автобуса по Южните Карпати. След няколкочасово пълзене нагоре по серпентините пристигнахме късно през нощта. А на другия ден навлязохме във великолепието на пейзажа.

Фундата е известна с най-чистия въздух в Румъния

Фундата, Фундатица и Ширнеа

Фундата е разположена на 1360 метра надморска височина; намира се в окръг Брашов, в историческата област Трансилвания. Състои се от три села – Фундата, Фундатица и Ширнеа. Заобиколена е от планините Бучеджи и Пятра Краюлуй (Кралска планина). Първите исторически сведения за Ширнеа са от 1729 г., а за Фундата – от 1732 г.

Развеждаха ни из множество къщи за гости, където ни посрещаха усмихнати стопани и ни черпеха с домашно приготвена местна храна. Препоръчвам сирената, в направата им са майстори. Запазен е традиционният начин на живот – отглеждане на овце и крави, съчетано с туризъм.

Всъщност Ширнеа е обявена за първото туристическо селище в страната през 1968 г. Могат да се видят както дървена, така и каменна румънска православна църква. Посетихме и етнографския музей в училището. Тук

всяка година се организира фестивал, наречен Празник на планината, който се провежда около 20 юли – денят на пророк Илия. Чествал се е като празник на две страни – Трансилвания и Влахия. Включва фолклорни прояви и

дегустация на местни деликатеси.

Навсякъде са се проснали полегати поляни, прилежно подстригани, тук-там някое дърво, а зад тях се синее далечни върхове. Най-високият е Ла Ом (2238 метра). Четиристотин жители обитават усамотени къщи, накацали по хълмовете (такава самоизолация съм виждала само в норвежките планини). Правилото е, че къщи могат да се строят единствено върху площ, не по-малка от хиляда квадратни метра, а ако е къща за гости – две хиляди. Така е запазен жив чарът на едно живописно село, пръснато нашироко. Някои от къщите имат кулички като замъци, други са в алпийски стил, а влязохме и в къщи с големи кръгли прозорци, които са покрити с трева и съчетават камък с необработено дърво. Стаята в короната на едно дърво има всички удобства, които предлагат и хотелите.

Фундата не е обикновено село, от 1973 г. е обявено за „туристическо село“. Наоколо са: Националният парк „Пятра Краюлуй“, природни резерва-

Посрещат ни усмихнати стопанки

ти, Пещерата на прилепите край село Пещера, езерото Видрару.

По време на обиколката ни първия ден ни придружаваше една красива, спортно облечена девойка – Кармина Котфас – Мис Румъния за 2023. Очарователна и скромна, тя се снима с нас, отговаря на въпроси, стараше се да подкрепи труда на планинците, нейните сънародници. Срегнахме се и с кмета на Фундата – Мариан Флорин Патеа, който сподели предизвикателствата, пред които е изправен като кмет, както и своите амбиции и планове за развитието на района.

Возихме се на алпийско влакче, разгледахме голям спортен комплекс, където в покритата зала се провеждат и сватбени тържества. Предлагат се много дейности на открито – ски, конна езда, планинско колоездене.

Замъкът Бран и граф Дракула

Така без малко да ни се изплъзне обещаното в началото посещение на замъка Бран, построен през 14. век на границата на Влахия и Трансилвания и само на петнадесет километра от нашия стан. Както знаем, той е свързан завинаги с името на граф Дракула благодарение на неговия създател Брам (Ейбрахам) Стокър, спечелил слава като автор на едноименния роман на ужаса.

Сплотената ни международна група пристигна пред високите каменни стени на цитаделата върху хълма, от които появява непристъпност и мистичност. Влязохме в уединения замък,

В старите къщи е вплетен автентичният дух на Трансилвания

разходихме се из многото добре запазени стаи.

Готическото обзавеждане помага да си представим сцената на ужасните легенди, свързани с Влад Цепеш – владетел на Влашко през XV век, прочут с жестокостта си. Любимо негово наказание било набиването на кол, откъдето идва и прякорът му – Цепеш (на румънски – кол). Той е бил известен още като Влад III Дракул и е вдъхновил Брам Стокър да сътвори кръвожадния си герой Дракула. Не са известни обаче източници, които да свидетелстват, че Влад Цепеш е живял в крепостта Бран или че е бил неин владетел. Това обаче съвсем не пречи тя да е посещавана от един милион туристи годишно. Що се отнася до преданията за вампиризма, те водят началото си от прочутия роман на Стокър, но историческият Влад

Цепеш не е бил кръвопиец, а вампирът граф Дракула е изцяло плод на въображението на ирландския писател Брам Стокър.

Изкачвахме се по клаустрофобично тесни стълби, чудейки се как са се разминавали въоръжените воители, охранявали замъка. Впрочем младата екскурзоводка го нарича военно укрепление и то наистина прилича на такава.

Първите писмени сведения за замъка са от 1377 г. Между 1438 и 1442 г. крепостта е използвана за защита от нападенията на османските турци. В края на XVIII век замъкът загубва значението си като крепост.

През 1920 г. градската управа на Брашов взема решение да подари замъка Бран на кралица Мария, която го преустройва в лятна резиденция подобно на Тихото гнездо в Балчик. Изтънчена художничка и писателка на мемоари, проза и детски книги, тя е позната като една от артистичните личности на своето време. Нейната дъщеря, принцеса Илеана, го наследява, но комунистическият режим на Румъния конфискува замъка Бран след свалянето и депортирането на кралското семейство през 1948 г. Едва през 2006 г. замъкът е върнат на сина и наследника на Илеана – Доминик фон Хабсбург, който е роден в Австрия и работи като архитект в Ню Йорк. През 2009 г. той е прехвърлен на сестрите му Мария-Магдалена Холцхаузен и Елизабет Сандхофер. Същата година замъкът Бран е открит за посещение от туристи.

Първите писмени сведения за замъка Бран са от 1377 г.

Наталия Бояджиева

Снимки: Наталия Бояджиева

Среща на представители на български сдружения с посланик Данчо Мичев

Н. Пр. Данчо Мичев и пълномощен министър Андрей Влахов (в средата) на срещата с представители на българската общност в Българското посолство в Прага, 8.02.2024 г.

На 8 февруари 2024 г. в Българското посолство в Прага се състоя неформална среща с извънредния и пълномощен посланик Данчо Мичев и с пълномощен министър Андрей Влахов. Тя беше организирана по инициатива на представителя на българското малцинство в Съвета на националните малцинства към чешкото правителство Георги Бечев. Присъстваха председателката на Асоциацията на българските сдружения (АБС) Татяна Мандикова от Пилзен, както и председателите на клубовете в Прага и Мост – Ивалин Иванов и Йордан Михалев. В срещата участваха още председателите д-р Атанас Иван Белков – Българско сдружение Бърно, Мария Захаријева – сдружение „Възраждане“, Прага, Силвия Кръстева – Българска православна общност, Прага, както и Красимир Проданов от редакционната колегия на списание „Българи“, Кирил Беровски от АБС, Камелия Илиева, главен редактор на списание „Роден глас“, Ангелина Ралева – представител на сдружение „Заедно“.

Присъстваха още инж. Петър Попов – член на комитета за дотациите към Съвета на националните малцинства към чешкото правителство, и Наталия Калайджиева – представител на българското малцинство в комисията за националните малцинства към Пращката община.

Срещата откри Н. Пр. Данчо Мичев, след което Георги Бечев съобщи, че мандатът му като представител на българското малцинство е изтекъл, но че все още не е пусната в ход

процедурата за назначаване на нови представители на малцинствата. Мария Захаријева подчерта, че въпреки разногласията между отделни сдружения, българското малцинство в Чехия винаги е избирало свои достойни представители в Съвета на националните малцинства като д-р Иван Белков, Светлана Лазарова и Георги Бечев. Мария Носикова – директор на БСУ „Д-р Петър Берон“, покани присъстващите на Деня на отворените врати в училището на 16 февруари. На въпроса на Петър Попов относно броя на учениците тя отговори, че те са общо 115 (като в дневна форма на обучение са 104).

Красимир Проданов представи списание „Българи“, а Камелия Илиева говори за „Роден глас“. Володя Гоцев (по това време и. д. директор на БКИ), подчерта, че БКИ работи добре с двете списания. Посланик Данчо Мичев също се изказа положително за списанията и за дейността на БНУ „Възраждане“. Мария Захаријева съобщи, че в Българското неделно училище „Възраждане“ през тази учебна година се обучават 85 ученици и че няколко години неделното училище в Бърно е съществувало благодарение на помощта на сдружение „Възраждане“. Татяна Мандикова покани присъстващите на събора в Микулчице на 25 май, а Ангелина Ралева и Георги Бечев – на празника на Трифон Зарезан.

На срещата бяха обсъждани и проблеми, свързани с регистрацията на някои сдружения.

Мария Захаријева

брой 1/2024 *Българи*

Издател:

Гражданско сдружение „Възраждане“, „Воцелова“ 3, 120 00 Прага 2

Адрес на редакцията:
Vocelova 3, 120 00 Praha 2

„Българи“ излиза с финансовата подкрепа на Министерството на културата на Чешката република

Регистрационен номер в Министерството на културата на Чешката република: E 13282

ISSN 2336-8365

Главен редактор:

Мария Захаријева

Редакционен екип:

д-р Красимира Мархолева, Красимир Проданов, д-р Десислава Вилимовска

Коректор: д-р Десислава Вилимовска

Сътрудници:

Пламен Тотев, Даниела Горчева, д-р Димана Иванова, Златна Костова, Здравка Славова, Деница Проданова, Сирма Зидаро-Коунова, Наталия Бояджиева, Васил Самоковлиев, Асен Милчев, Георги Георгиев, Диляна Анастасова, Раиса Андонова-Шурм

Дизайн: Владислав Цонев

Година 22, брой 1/2024

e-mail: balgari@atlas.cz
www.blgari.eu

Печат: TISKAP s.r.o.

Цена: 30 крони

Годишен абонамент: 240 крони

Всички права запазени

Това издание или отделни негови части не могат да бъдат размножавани, публикувани и/или предавани по електронен, механичен, фотокопирен или друг начин, както и въвеждани в информационни системи, включително компютърни, без изрично писмено съгласие от издателя – Vazrazhdane

Позицията на редакцията може да не съвпада с мнението на авторите на публикуваните материали. Авторите отговарят за авторството на своите текстове.

Balgari

Periodikum bulharské menšiny v České republice
Časopis je vydáván s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky

Balgari 1/2024

Adresa redakce a tel. spojení:

Vocelova 3, 120 00 Praha 2
221 419 838, 777 196 322
balgari@atlas.cz, www.blgari.eu

Ročník XXII

Periodicita: 6

Náklad: 500 výtisků

Místo vydávání: Praha

Číslo vydání: 1/2024

Evidenční číslo: MK ČR 13282

ISSN 2336-8365

Vydavatel: Vazrazhdane, Vocelova 3
120 00 Praha 2, IČO 26544229

Copyright: ©Vazrazhdane

Vernissage

28.05.

18:00

International
Poster Exhibition

**WOMEN'S
RIGHTS**

ATTENTION!
Prague

28.5. - 28.7.

**Národní Technická
Knihovna**

Technická 6, Praha 6

NTK
Národní technická knihovna
National Library of Technology

**ART
TEN
TION!**
Prague

 **Bulharský
kulturní
institut**

 **INTERNATIONAL
TRIENNIAL OF
STAGE POSTER -
SOFIA**

 **Jeden
svět**

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

Абонамент

**Интересува ли ви животът на
българите в Чехия, България
и в целия свят?**

Абонирайте се за списание „Бъл-
гари“, подкрепете своето българ-
ско списание! „Българи“ е едно от
най-представителните списания на
българската общност.

Годишният абонамент за 6 броя

е само 240 Kč. Средствата можете
да изпратите на сметката на сдруже-
нието **2201279334/2010** или по по-
щата на адрес: Vazražďane, Vocelova
3, 120 00 Praha 2.

**Обадете ни се на GSM 777 196 322
или ни пишете на e-mail
balgari@atlas.cz**

**За контакти:
Vazražďane
Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2
Тел.: +420 777 196 322**

**balgari@atlas.cz, www.blgari.eu
Facebook: Balgari Vazražďane**

Пролетни празници в БНУ „Възраждане“

Българско неделно училище „Възраждане“

Прием на деца за предучилищна група и на ученици

Контакти: bulgari@atlas.cz, 777 196 322

Адрес: Дом на националните общности, ул. „Воцелова“ 602/3, 120 00 Прага 2

Спирка на метро и трамвай: I. P. Pavlova

